



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ
ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ»

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΣΚΙΝΤΖΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΦΟΙΤΗΤΗΣ: ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ, ΑΜ: μαρμ11015

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ: 2012 – 2013

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΙΝΔΥΝΟΥ ΣΤΙΣ ΑΓΟΡΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ
ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ»**

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ

ΑΜ: μαρμ11015

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Πρόλογος – Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού προγράμματος Σπουδών στην «Οργάνωση και Διοίκηση Δημόσιων Υπηρεσιών, Δημόσιων Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του Τμήματος Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Βασικό κίνητρο για την πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας, αποτέλεσε το δυναμικό και ευμετάβλητο οικονομικό περιβάλλον των τελευταίων ετών και ιδιαίτερα η συμβολή και ο ρόλος του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην κρίση. Κατά τη διαδικασία συλλογής στοιχείων για την εκπόνηση της διατριβής, προέκυψε ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα έπαιξαν ουσιαστικό ρόλο στην εμφάνιση της κρίσης, γεγονός που προκάλεσε το ενδιαφέρον για τον προσδιορισμό εκείνου του ρυθμιστικού πλαισίου που χρειάζεται για τον περιορισμό ή ελαχιστοποίηση των παραγόντων που είναι σε θέση να προκαλέσουν αστάθεια στο μέλλον.

Για την ολοκλήρωση της μελέτης αυτής επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου προς την επιβλέπουσα Καθηγήτρια κυρία Σκίντζη Βασιλική, για την ευκαιρία που μου έδωσε να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα και ιδιαίτερα για την καθοδήγησή της στον προσδιορισμό του θέματος, τη συλλογή των απαραίτητων πηγών και τις χρήσιμες παρατηρήσεις.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και τους φίλους μου, στυλοβάτες στη ζωή μου, για τη συμπαράσταση, την ενθάρρυνση, την υπομονή και την υποστήριξη κατά τη διάρκεια των σπουδών μου και κατά τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της εργασίας.

Πίνακας Περιεχομένων

Περίληψη	6
Abstract	6
Διάρθρωση της Εργασίας.....	7
Εισαγωγή.....	8
Κεφάλαιο 1 ^ο : Προσδιορισμός της έννοιας του κινδύνου στις αγορές χρήματος	10
1.1 Λειτουργία Πιστωτικών Ιδρυμάτων	12
1.2 Κατηγορίες κινδύνου	14
1.2.1 Πιστωτικός Κίνδυνος (credit risk).....	14
1.2.2 Κίνδυνος Αγοράς (market risk).....	14
1.2.3 Λειτουργικός Κίνδυνος (operational risk)	16
Κεφάλαιο 2 ^ο : Τραπεζικά Συστήματα και Ρυθμιστικά Πλαίσιμα	18
Η Επιτροπή της Βασιλείας.....	18
2.1 Σύμφωνο Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Βασιλεία I) (1988)...	20
2.1.1 Αδυναμίες του Συμφώνου της Βασιλείας I	22
2.2 Σύμφωνο Βασιλείας II (2004).....	23
2.2.1 Πυλώνας I: Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις (minimum capital requirements).....	25
2.2.2 Πυλώνας II: Διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης (supervisory review process)	31
2.2.3 Πυλώνας III: Πειθαρχία μέσω της αγοράς (market discipline)	34
2.2.4 Υλοποίηση του Συμφώνου της Βασιλείας II.....	37
2.2.5 Επιδράσεις του Συμφώνου της Βασιλείας II στην χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα	39
2.2.6 Αδυναμίες του Συμφώνου της Βασιλείας II	45

2.3 Σύμφωνο Βασιλείας III (2009).....	53
2.3.1 Βασικά χαρακτηριστικά του νέου Συμφώνου Βασιλείας III	55
i) Αναβάθμιση της ποιότητας, της διαφάνειας και της συνέπειας της κεφαλαιακής βάσης των Πιστωτικών Ιδρυμάτων.....	55
ii) Ενίσχυση της κάλυψης κινδύνου.	57
iii) Ελάχιστο επίπεδο ρευστότητας (liquidity coverage ratio).....	59
iv) Δείκτης μόχλευσης (leverage ratio)	61
v) Δημιουργία ειδικών κεφαλαιακών αποθεμάτων (capital buffers) για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας.	62
2.3.2 Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής του Συμφώνου της Βασιλείας III	64
2.3.3 Επιπτώσεις του Συμφώνου της Βασιλείας III.....	67
i) Επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία	67
ii) Επιπτώσεις στα Πιστωτικά Ιδρύματα.....	70
Κεφάλαιο 3 ^ο : Η εκδήλωση της κρίσης στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα της Ευρώπης και της Ελλάδας.....	73
3.1 Επιπτώσεις στο Ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα	74
3.2 Επιπτώσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας	76
Συμπεράσματα.....	82
Βιβλιογραφία	86

Περίληψη

Η πρόσφατη διεθνής οικονομική κρίση και οι διαστάσεις που πήρε προκάλεσε ένα πρωτοφανές οικονομικό επεισόδιο, λαμβάνοντας υπόψη τις δυσμενείς οικονομικές επιπτώσεις στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα και στην παγκόσμια οικονομία. Στην εργασία αυτή επιχειρείται να παρουσιαστεί το διεθνές ρυθμιστικό πλαίσιο που υπήρχε πριν την εκδήλωση της κρίσης, μέσω των Συνθηκών της Βασιλείας I και II και η αδυναμία τους να αποτρέψουν την εμφάνιση και επέκταση της κρίσης. Επιπλέον, παρουσιάζονται οι νέες αναθεωρημένες εποπτικές διατάξεις του Συμφώνου της Βασιλείας III, οι οποίες αναμένεται να υιοθετηθούν έως το 2019 και οι επιπτώσεις που αναμένεται να έχουν στην οικονομία και τα Πιστωτικά Ιδρύματα. Τέλος, γίνεται αναφορά στις συνέπειες της κρίσης στην Ελλάδα και την Ευρώπη και τεκμαίρονται συμπεράσματα για την αντιστροφή του δυσμενούς κλίματος.

Abstract

The recent global financial crisis and its dimensions resulted to an unprecedented economic episode, considering the adverse economic impact in the global financial system and the global economy. In this thesis we attempt to present the international regulatory framework that was in place before the crisis, through the Basel Accords I and II and their inability to prevent the emergence and expansion of the crisis. We present the revised supervisory provisions of the Basel Accord III, which is expected to be implemented until 2019 and the impact that should have on the global economy and the financial institutions. Finally, we present the impact of the crisis in Greece and Europe and plausible conclusions to reverse the adverse climate.

Διάρθρωση της Εργασίας

Αναφορικά με τη δομή της εργασίας, αυτή διακρίνεται σε τρεις βασικές ενότητες. Στην πρώτη ενότητα επιχειρείται να παρουσιαστούν οι κίνδυνοι που απορρέουν από τη λειτουργία των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Οι κίνδυνοι αυτοί συνηγορούν στην ανάγκη από την πλευρά των πιστωτικών ιδρυμάτων να λάβουν μέτρα για τη διαχείριση των κινδύνων αυτών.

Στη δεύτερη ενότητα αναλύονται τα ρυθμιστικά πλαίσια που επιβάλλονται στα Πιστωτικά Ιδρύματα, προκειμένου να ενισχύσουν και να περιορίσουν τη δραστηριότητά τους όταν αυτά προχωρούν στην ανάληψη υπερβολικού κινδύνου, ο οποίος μπορεί να προκαλέσει σημαντικές επιπτώσεις στη λειτουργία της πραγματικής οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα παρουσιάζεται το περιεχόμενο του ρυθμιστικού πλαισίου των Συνθηκών της Βασιλείας I, II και III. Μετά την παράθεση των βασικών γνωρισμάτων τους και των αλλαγών στη διαχείριση του κινδύνου, γίνεται αναφορά στις επιδράσεις που είχαν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα (Συνθήκη Βασιλείας I & II), καθώς και στις επιδράσεις που αναμένεται να έχουν από την εφαρμογή τους. (Συνθήκη Βασιλείας III). Επίσης, παρατίθενται και οι αδυναμίες των εν λόγω Συνθηκών, οι οποίες συνηγορούν στην αναβάθμιση του εποπτικού πλαισίου.

Στην τρίτη ενότητα παρουσιάζονται οι επιπτώσεις από την εκδήλωση της διεθνούς κρίσης που ξεκίνησε το 2007-2008 στις Η.Π.Α. στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Εξετάζεται αν το εποπτικό πλαίσιο ήταν σε θέση να διασφαλίσει τις αγορές χρήματος καθώς επίσης και αν η Συνθήκη της Βασιλείας III από μόνη της μπορεί να διασφαλίσει την αντιμετώπιση της υφεσιακής κατάστασης που διέρχεται η χώρα μας και να εξασφαλίσει ότι το διεθνές τραπεζικό σύστημα θα είναι σε θέση να απορροφά μελλοντικές οικονομικές κρίσεις.

Εισαγωγή

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται οι κίνδυνοι που είναι πιθανόν να εμφανιστούν από τη δραστηριοποίηση στον χρηματοπιστωτικό τομέα, οι οποίοι συνιστούν την εφαρμογή εποπτικών μέτρων για την αντιμετώπισή τους και τον περιορισμό συνεπειών, όταν αυτοί λαμβάνουν χώρα. Ειδικότερα, επιχειρείται να παρουσιαστεί το ρυθμιστικό πλαίσιο που επιβλήθηκε τα τελευταία χρόνια στα Πιστωτικά Ιδρύματα καθώς και οι επιπτώσεις αυτών των ρυθμίσεων τόσο στα ίδια τα Πιστωτικά Ιδρύματα, όσο και στις αγορές χρήματος. Ειδικότερα, εξετάζεται το περιεχόμενο των συνθηκών της Βασιλείας I, II και III, οι μεταβολές που αυτές προκάλεσαν στην οργάνωση και στη συμπεριφορά των τραπεζών και οι μεταβολές στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου.

Η εμφάνιση της εποπτείας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων συναντάται κατά τη διάρκεια της μεγάλης παγκόσμιας ύφεσης της δεκαετίας του 1920, όπου πολλά ιδρύματα πτώχευσαν. Σκοπός του ελέγχου αποτελούσε η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης του αποταμιευτικού κοινού. Μετά όμως τη δεκαετία του 1930 τα Πιστωτικά Ιδρύματα ανακάμπτουν, οπότε και ο έλεγχος χαλαρώνει. Η κρίση στον τραπεζικό τομέα κλιμακώνεται εκ νέου τη δεκαετία του 1970, οπότε και άρχισε να γίνεται αντιληπτό ότι η απελευθέρωση των αγορών χρήματος ενείχε πολλούς κινδύνους. Αποκορύφωμα αποτέλεσε η χρεωκοπία δύο Πιστωτικών Ιδρυμάτων του αμερικανικού Franklin National Bank (1974) και ιδιαίτερα του γερμανικού Herstatt (1974). Τα γεγονότα αυτά αποτέλεσαν εφιαλτήριο για την διερεύνηση ενός ρυθμιστικού πλαισίου με σκοπό την αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων. Τότε γίνεται η σύσταση της Επιτροπής για την Τραπεζική Εποπτεία, η οποία ήταν ο πρόδρομος της

Επιτροπής της Βασιλείας και είχε ως σκοπό τη διερεύνηση της αλληλεξάρτησης των τραπεζικών συστημάτων.

Στην εξέλιξή του το χρηματοπιστωτικό σύστημα χαρακτηρίζεται από την περαιτέρω απελευθέρωσή του, την περαιτέρω επέκτασή του σε παγκόσμια κλίμακα και τη δημιουργία νέων χρηματοοικονομικών εργαλείων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με πολλούς ακόμα παράγοντες, συνιστούν την εμφάνιση κινδύνου στη διενέργεια συναλλαγών. Μερικοί από αυτούς συνοψίζονται παρακάτω:

- Η εξέλιξη και η διαρκώς αυξανόμενη χρήση της τεχνολογίας σε επίπεδο συναλλαγών και σε επίπεδο διαχείρισης κεφαλαίων.
- Η απελευθέρωση των αγορών χρήματος.
- Οι μεγάλες και έντονες διακυμάνσεις των τιμών των μετοχών στα διεθνή χρηματιστήρια.
- Η αύξηση της ταχύτητας κυκλοφορίας των κεφαλαίων.
- Η υψηλή μεταβλητότητα των κερδών και η προσπάθεια ελαχιστοποίησης του κόστους.
- Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των προϊόντων με την εισαγωγή των παραγώγων.
- Οι αυξανόμενες ανάγκες των πελατών.
- Οι συγχωνεύσεις και εξαγορές που λαμβάνουν χώρα σε μεγάλη κλίμακα.
- Ο πολλαπλασιασμός των τεχνικών μείωσης του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αγοράς (παράγωγα προϊόντα)

Κεφάλαιο 1^ο: Προσδιορισμός της έννοιας του κινδύνου στις αγορές χρήματος

Προκειμένου να γίνουν κατανοητές στη συνέχεια, οι ενέργειες και το ρυθμιστικό πλαίσιο που επιβάλλεται στις χρηματαγορές, κρίνεται σκόπιμο να προσδιοριστεί η έννοια του κινδύνου. Ο όρος κίνδυνος χρησιμοποιείται για να περιγράψει οποιαδήποτε κατάσταση εμπεριέχει αβεβαιότητα σχετικά με το αποτέλεσμα που θα εμφανιστεί. Η έννοια της πιθανότητας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έννοια του κινδύνου, καθώς κάθε αποτέλεσμα της απόφασης συνοδεύεται από μια πιθανότητα πραγματοποίησης.

Ο McLorrain (2000) αναφέρει ότι «ο αρχικός διαχειριστής κινδύνων είναι η μητέρα φύση», επειδή οι διάφοροι οργανισμοί και τα οικοσυστήματα είναι σε θέση να επιβιώνουν με την αντιμετώπιση όλων των ειδών προκλήσεων που δέχονται. Ο Vaughan (1997) αναφέρει με τη σειρά του ότι ολόκληρη η ιστορία των ανθρωπίνων ειδών είναι μια αέναη έκθεση στον κίνδυνο. Οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει ένας οργανισμός μπορεί να είναι αποτέλεσμα ενδογενών και εξωγενών παραγόντων. Σύμφωνα με τον Vaughan (1997) η διαχείριση του κινδύνου ορίζεται ως ο προσδιορισμός και η εξέταση των κινδύνων με σκοπό την πρόβλεψη πιθανών απωλειών και ο σχεδιασμός και εφαρμογή των διαδικασιών εκείνων οι οποίες θα ελαχιστοποιούν τις ενδεχόμενες απώλειες. Γενικότερα, ως διαχείριση του κινδύνου αποτελούν όλες οι ενέργειες που έχουν σκοπό τον περιορισμό του και μπορεί να περιλαμβάνουν στρατηγικές για τη μεταφορά του κινδύνου σε άλλο συμβαλλόμενο μέρος, την αποφυγή του, την ελαχιστοποίηση του αρνητικού αποτελέσματός του ή ακόμα και την αποδοχή μερικών ή όλων των συνεπειών του.

Η διαχείριση του κινδύνου είναι η συνεχής διεργασία με την οποία οι οργανισμοί προσεγγίζουν μεθοδικά τους κινδύνους με σκοπό την επίτευξη οφέλους σε κάθε τους δραστηριότητα. Προκειμένου να γίνει αυτό θα πρέπει να προσδιορίζονται τα ενδεχόμενα οφέλη (upside) και μειονεκτήματα (downside) των δραστηριοτήτων τους και εν συνεχεία να λαμβάνονται μέτρα προκειμένου να αυξήσουν την πιθανότητα επιτυχίας και να μειώσουν την πιθανότητα αποτυχίας και την αβεβαιότητα επίτευξης των στόχων του οργανισμού.

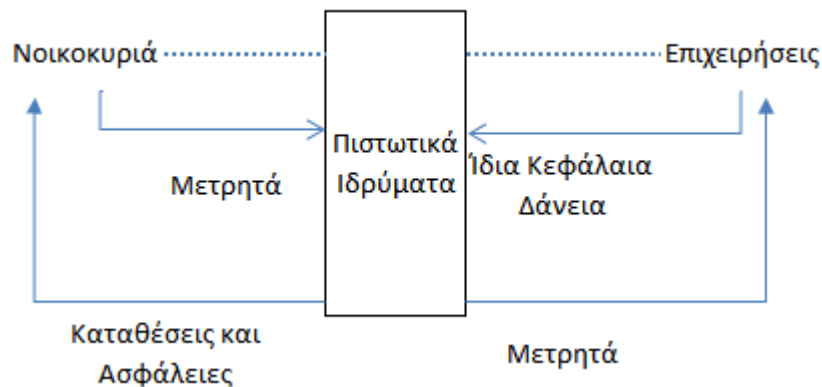
Η διαχείριση του κινδύνου ενδυναμώνει και προσθέτει αξία στον οργανισμό αλλά και στα συνδιαλεγόμενα με αυτόν μέλη καθώς:

- παρέχει ένα πλαίσιο, το οποίο εξασφαλίζει ότι μια συγκεκριμένη δραστηριότητα λαμβάνει χώρα και αντιμετωπίζεται με ένα σταθερό και ελεγχόμενο τρόπο,
- βελτιώνει την δυνατότητα λήψης αποφάσεων, του προγραμματισμού και της ιεράρχησης προτεραιοτήτων μέσω της κατανόησης της επιχειρησιακής δραστηριότητας, των ενδεχόμενων προβλημάτων και των ευκαιριών των έργων,
- συμβάλλει στην πιο αποδοτική κατανομή των πόρων,
- περιορίζει τη μεταβλητότητα στις περιοχές που δραστηριοποιείται,
- προστατεύει την βελτίωση των παγίων και της εικόνας του,
- αναπτύσσει και υποστηρίζει το ανθρώπινο δυναμικό του και τη γνωσιακή του βάση,
- βελτιστοποιεί τέλος τη λειτουργική αποδοτικότητα.

1.1 Λειτουργία Πιστωτικών Ιδρυμάτων

Τα Πιστωτικά Ιδρύματα αποτελούν τους κυριότερους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς στις οικονομίες όλων των κρατών. «Τράπεζες είναι οι επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως έτερου σκοπού αυτών, οι οποίες δέχονται κατ' επάγγελμα καταθέσεις χρημάτων ή άλλων αξιών.» (Γ. Προβόπουλος – Π. Καπόπουλος, 2001). Η θεμελιώδης λειτουργία των Πιστωτικών Ιδρυμάτων είναι η διαμεσολάβηση μεταξύ των αποταμιευτών και των πιστούχων. Τα κεφάλαια που αντλούνται από τις πλεονασματικές οικονομικές μονάδες με κάθε μορφή επένδυσης, μεταφέρονται με τη μορφή δανεισμού στις ελλειμματικές οικονομικές μονάδες.

Μια απλουστευμένη θεώρηση της αγοράς χρήματος φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.



Ροή κεφαλαίων της αγοράς χρήματος

Σε γενικές γραμμές τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που προσφέρουν τα Πιστωτικά Ιδρύματα είναι οι ακόλουθες:

- Χορήγηση πιστώσεων και αποδοχή καταθέσεων
- Διενέργεια πληρωμών και μεταφορά κεφαλαίων
- Πράξεις χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing)
- Εγγυήσεις και αναλήψεις υποχρεώσεων
- Διενέργεια συναλλαγών για λογαριασμό των πελατών και για το ίδιο το Πιστωτικό Ίδρυμα μέσω αξιογράφων, προθεσμιακών συμβολαίων τίτλων, κινητών αξιών, συναλλάγματος κλπ
- Συμμετοχή στην έκδοση τίτλων
- Μεσολάβηση στις διατραπεζικές αγορές
- Εκμίσθωση θυρίδων
- Παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προς τους πελάτες τους σχετικά με τη διάρθρωση και διαχείριση των κεφαλαίων τους αλλά και σχετικά με τη χάραξη στρατηγικής σε θέματα των επιχειρήσεων (συγχωνεύσεις, εξαγορές, κλπ)
- Φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών
- Διαχείριση χαρτοφυλακίων των πελατών
- Παροχή εμπορικής πληροφόρησης για την οικονομική κατάσταση επιχειρήσεων

Ποιοι είναι όμως οι κίνδυνοι που απορρέουν από τη δραστηριοποίηση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα;

1.2 Κατηγορίες κινδύνου

Κάθε επένδυση σε χρηματοοικονομικά προϊόντα ενέχει κινδύνους, ο βαθμός των οποίων εξαρτάται από τη φύση της επένδυσης. Οι κίνδυνοι αυτοί μπορούν να κατηγοριοποιηθούν στις παρακάτω βασικές κατηγορίες, σύμφωνα με το περιεχόμενό τους. Οι επενδυτές σταθμίζουν τους παρακάτω κινδύνους σύμφωνα με τα προσωπικά και οικονομικά τους δεδομένα και αν θεωρήσουν ότι είναι κατάλληλα για αυτούς προχωρούν στην πραγματοποίηση της επένδυσης.

1.2.1 Πιστωτικός Κίνδυνος (credit risk)

Ο πιστωτικός κίνδυνος είναι δυνατό να εμφανιστεί από τη διενέργεια παραδοσιακών τραπεζικών εργασιών και συνδέεται με την πιστοληπτική ικανότητα των δανειζόμενων με τις τράπεζες. Αφορά στην πιθανότητα απωλειών, λόγω της μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των αντισυμβαλλόμενων, είτε στην συγκέντρωση μεγάλων ανοιγμάτων σε συγκεκριμένες επιχειρήσεις ή ομίλους. Διακρίνεται σε κίνδυνο μη εκπλήρωσης (default risk), σε κίνδυνο αδυναμίας αποπληρωμής δημοσίου χρέους μιας χώρας (sovereign risk) και κίνδυνο αθέτησης (μερικής ή ολικής) των υποχρεώσεων των αντισυμβαλλόμενων (counterparty risk).

1.2.2 Κίνδυνος Αγοράς (market risk)

Ο κίνδυνος αγοράς επηρεάζει την αξία του χαρτοφυλακίου και σχετίζεται με τη μεταβολή σε γενικούς παράγοντες της αγοράς. Ειδικότερα, ο κίνδυνος αγοράς αφορά στους παρακάτω κινδύνους:

- Κίνδυνος μεταβολής επιτοκίου (interest rate risk), ο οποίος σχετίζεται με τη μεταβολή στις αποδόσεις μιας επένδυσης. Μία αύξηση των

επιτοκίων κάνει πιο ελκυστικές τις επενδύσεις σε καταθέσεις έναντι των επενδύσεων σε μετοχές.

- Κίνδυνος συναλλαγματικών ισοτιμιών (foreign exchange risk), ο οποίος προέρχεται από δυσμενείς μεταβολές στην ισοτιμία του εγχώριου νομίσματος των επενδυτών και του νομίσματος στο οποίο γίνεται η αποτίμηση του συγκεκριμένου χρηματοοικονομικού προϊόντος στο οποίο έχουν επενδύσει.
- Κίνδυνος επενδυτικής θέσης (position risk), ο οποίος διακρίνεται σύμφωνα με το είδος του αξιογράφου που έχει επενδύσει το Πιστωτικό Ίδρυμα και αφορά α) τον κίνδυνο θέσης σε χρεωστικούς τίτλους (debt instruments), β) τον κίνδυνο θέσης σε μετοχές (stocks), γ) τον κίνδυνο θέσης σε παράγωγα χρηματιστηριακά προϊόντα (derivatives), δ) το κίνδυνο που σχετίζεται με την αναδοχή της έκδοσης τίτλων (underwriting).
- Κίνδυνος διακανονισμού και αντισυμβαλλόμενου (settlement and counterparty risk), ο οποίος διακρίνεται στον κίνδυνο εκκαθάρισης της συναλλαγής και παράδοσης του αξιογράφου (settlement and delivery risk) και στον κίνδυνο αντισυμβαλλόμενου. Ο κίνδυνος αυτός αυξάνεται όταν η ολοκλήρωση της συναλλαγής γίνεται σε διαφορετικές χρονικές ζώνες και συναντάται κυρίως στις συναλλαγματικές συναλλαγές.
- Κίνδυνος μόχλευσης (leverage risk). Είναι ο κίνδυνος που προέρχεται λόγω της έκθεσης των επενδυτών σε προϊόντα με ποσά που είναι πολλαπλάσια των αρχικά επενδυμένων κεφαλαίων. Η περίπτωση αυτή αφορά κυρίως τα χαρτοφυλάκια που χρησιμοποιούν παράγωγα προϊόντα σαν μέσο κερδοσκοπίας και όχι σαν μέσο αντιστάθμισης

κινδύνου. Προκύπτει όταν η αγορά κινηθεί σε αντίθετη κατεύθυνση από αυτήν που προσδοκά ο επενδυτής, με αποτέλεσμα ο επενδυτής διατρέχει τον κίνδυνο να χάσει περισσότερα κεφάλαια από το αρχικό του επενδυμένο κεφάλαιο.

- Κίνδυνο ρευστότητας (liquidity risk), ο οποίος σχετίζεται με το πόσο γρήγορα μπορεί ένα χρηματοοικονομικό προϊόν να πωληθεί, απελευθερώνοντας το αρχικό κεφάλαιο του επενδυτή, χωρίς αυτός να εισπράττει σημαντικά μικρότερο ποσό από το ποσό της αρχικής επένδυσης. Ο κίνδυνος ρευστότητας επηρεάζεται από την προσφορά και ζήτηση που υπάρχει για το συγκεκριμένο προϊόν.
- Κίνδυνο από ανοικτές θέσεις σε εμπορεύματα, ο οποίος απορρέει από τη μεταβολή των αγοραίων τιμών πολύτιμων μετάλλων και άλλων βασικών εμπορευμάτων όπως είναι το πετρέλαιο και ο χρυσός.

1.2.3 Λειτουργικός Κίνδυνος (operational risk)

Ο λειτουργικός κίνδυνος περιλαμβάνει το σύνολο των σφαλμάτων λειτουργικής φύσεως που ενδεχόμενα να προκύψουν, τα οποία μπορεί να σχετίζονται με ανθρώπους, συστήματα, διαδικασίες, νομικά ζητήματα ή εξωτερικά γεγονότα.

Κύρια αιτία εμφάνισης του λειτουργικού κινδύνου είναι η ύπαρξη προβλημάτων σε τεχνικό επίπεδο (technical risk). Αναφέρεται σε πιθανές απώλειες στα κέρδη ή στα ίδια κεφάλαια του Πιστωτικού Ιδρύματος που είναι δυνατό να προκύψουν λόγω ανεπάρκειας των πληροφοριακών συστημάτων. Ο κίνδυνος αναφέρεται σε απλές βλάβες του μηχανολογικού εξοπλισμού, μέχρι βλάβες στο δίκτυο επικοινωνιών προκαλώντας ουσιαστικό πρόβλημα

στην πραγματοποίηση συναλλαγών. Επομένως, υπάρχει η ανάγκη προστασίας των συστημάτων από ενδογενείς δυσχέρειες, αλλά και από εξωγενείς κακόβουλες παρεμβάσεις.

Άλλη αιτία εμφάνισης του εν λόγω κινδύνου είναι στο επίπεδο οργανωτικής δομής της παρακολούθησης των κινδύνων. Προβλήματα που αυξάνουν τον λειτουργικό κίνδυνο είναι η αδυναμία εσωτερικού ελέγχου, τα ανθρώπινα λάθη, σύγκρουση συμφερόντων, η πραγματοποίηση λανθασμένων επιλογών από τα στελέχη λόγω ελλιπών ή λανθασμένων εκτιμήσεων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η πτώχευση της αρχαιότερης βρετανικής εμπορικής τράπεζας Barings το 1995.

Στην κατηγορία αυτή κινδύνων συμπεριλαμβάνονται και γεγονότα αιφνίδιων φυσικών καταστροφών (*force majeure*), όπως είναι οι πυρκαγιές και οι σεισμοί. Αν και οι συνέπειες των φαινομένων αυτών μπορεί να είναι πολύ σημαντικές, οι οργανισμοί καλούνται να έχουν λάβει εκείνα τα μέτρα για τον περιορισμό των εν δυνάμει δυσκολιών που θα προκύψουν.

Η έννοια του λειτουργικού κινδύνου εισάγεται στο Σύμφωνο της Βασιλείας II και αναλύεται διεξοδικότερα στον Πυλώνα I.

Κεφάλαιο 2^ο: Τραπεζικά Συστήματα και Ρυθμιστικά Πλαίσια

Η Επιτροπή της Βασιλείας

Οι μεγάλοι κλυδωνισμοί που παρατηρήθηκαν τη δεκαετία του 1970 μετά την κατάργηση του διεθνούς νομισματικού συστήματος σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών Bretton Woods (1973), προκάλεσαν το διεθνές ενδιαφέρον για τον καθορισμό μιας κοινής πλατφόρμας σε θέματα τραπεζικής εποπτείας. Η Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank of International Settlements) είναι ένας οικονομικός οργανισμός με κύριο στόχο την προώθηση της διεθνούς νομισματικής συνεργασίας, την παροχή τεχνογνωσίας στις Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες για τη διαχείριση των νομισματικών μεγεθών τους και τη διευκόλυνση της πραγματοποίησης διεθνών οικονομικών συναλλαγών. Στους κόλπους αυτού του οργανισμού συστάθηκε το 1974 η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (Basel Committee on Banking Supervision), η οποία μέσα από εκθέσεις και κανόνες παρέχει γενικές κατευθυντήριες γραμμές για την κάλυψη των κενών των διεθνών ελεγκτικών μηχανισμών και ενθαρρύνει τη σύγκλιση σε κοινά πρότυπα. Οι προτάσεις αυτές, αν και δεν είναι δεσμευτικές, έτυχαν ευρείας αποδοχής και ειδικότερα στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενσωματώθηκαν στο κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο της τραπεζικής εποπτείας.

Στην Επιτροπή της Βασιλείας συμμετέχουν οι Διοικητές των Κεντρικών Τραπεζών των κρατών του “Group of Ten”, της Ελβετίας, του Λουξεμβούργου και της Ισπανίας. Στις χώρες του G-10, το οποίο διαμορφώθηκε στο πλαίσιο λειτουργίας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, συμμετέχουν εκπρόσωποι των κυβερνήσεων του Βελγίου, της Γαλλίας, της Ιταλίας, της Ολλανδίας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιαπωνίας, του Καναδά και των Ηνωμένων

Πολιτειών της Αμερικής. Επίσης, συμμετέχουν οι Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες της Γερμανίας και της Σουηδίας.

Με την πάροδο του χρόνου το εύρος της δραστηριότητας και ο ρόλος της Επιτροπής της Βασιλείας ενισχύθηκε σημαντικά. Η Επιτροπή έχει ως αντικείμενο:

- Την καθιέρωση κανόνων σχετικά με την κατανομή αρμοδιοτήτων και την συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων τραπεζικών αρχών στις χώρες όπου είναι εγκατεστημένες διεθνείς τράπεζες. Στόχος αυτής της δραστηριότητας αποτελεί η διασφάλιση επαρκούς εποπτείας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων που δραστηριοποιούνται διεθνώς, με σκοπό τη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος από το ενδεχόμενο εμφάνισης αλυσιδωτών αντιδράσεων.
- Τη διεθνή εναρμόνιση του προληπτικού εποπτικού πλαισίου με σκοπό την ενίσχυση της δυνατότητας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων να αντιμετωπίζουν ενδεχόμενες ζημιές και την άμβλυνση των διαφορών του εποπτικού πλαισίου μεταξύ των χωρών.
- Τη μελέτη νέων θεσμών και προϊόντων της αγοράς χρήματος και την υποβολή προτάσεων για την καλύτερη διαχείριση των νέων κινδύνων και αξιοποίηση των νέων τεχνικών.
- Την επέκταση της προληπτικής εποπτείας σε όλες τις επιχειρήσεις του χρηματοπιστωτικού τομέα (ασφάλειες – χρηματοπιστηριακές εταιρείες), οι οποίες εκτίθενται στους ίδιους κινδύνους.
- Την προώθηση και εφαρμογή του έργου σε ένα ευρύτερο διεθνές επίπεδο.

2.1 Σύμφωνο Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Βασιλεία Ι) (1988)

Βάση των προτάσεων και των κανόνων της Επιτροπής της Βασιλείας συνάφθηκε το 1988 το Σύμφωνο Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Βασιλεία Ι). Οι αρχικές διατάξεις του τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν τα επόμενα χρόνια με τελευταία τη δημοσιοποίηση της διάταξης με τίτλο “Amendment to the Capital Accord to incorporate market risk” (1996). Οι διατάξεις του Συμφώνου εστιάζουν

- i) στη μέθοδο υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κάλυψη της έκθεσής τους στον πιστωτικό κίνδυνο και στον κίνδυνο χώρας από στοιχεία ενεργητικού εκτός ισολογισμού και
- ii) στον καθορισμό των ιδίων κεφαλαίων, με τα οποία τα Πιστωτικά Ιδρύματα έχουν δικαίωμα να καλύψουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου και του κινδύνου αγοράς.

Οι κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι του πιστωτικού κινδύνου προήλθαν από την αδυναμία σωστής διαχείρισης του δανειακού χαρτοφυλακίου των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Για πρώτη φορά συνδέεται το ύψος των ιδίων κεφαλαίων με τον πιστωτικό κίνδυνο και εισάγεται η έννοια του δείκτη φερεγγυότητας για την κάλυψη του πιστωτικού κινδύνου. Ο δείκτης φερεγγυότητας (Solvency Ratio) ορίζεται ως ο λόγος των Ιδίων Κεφαλαίων προς τα στοιχεία του ενεργητικού και τα εκτός ισολογισμού στοιχεία σταθμισμένα ανάλογα με τον κίνδυνο που εμπεριέχουν.

Δείκτης Φερεγγυότητας = Εποπτικά Κεφάλαια / Πιστωτικός Κίνδυνος

Οι μεγάλες μεταβολές των επιτοκίων και των τιμών συναλλάγματος τη δεκαετία του 1980, είχαν επίπτωση στην κερδοφορία των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις αναταράξεις που προκάλεσαν οι μεγάλες ζημίες και οι πτωχεύσεις Πιστωτικών Ιδρυμάτων τη δεκαετία του 1990, δημιουργήθηκε η ανάγκη επέκτασης του ρυθμιστικού πλαισίου του Συμφώνου, συμπεριλαμβάνοντας τον κίνδυνο αγοράς. Με την ενσωμάτωσή του, εισάγεται η έννοια της Κεφαλαιακής Επάρκειας:

Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας = Εποπτικά Κεφάλαια / (Πιστωτικός Κίνδυνος + Κίνδυνος Αγοράς)

Ο δείκτης αυτός, προσδιορίζει τα στοιχεία και την ποιότητα των ιδίων κεφαλαίων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων και ομαδοποιεί σε βασικές κατηγορίες τα εντός και εκτός ισολογισμού στοιχεία τους, σύμφωνα με τον κίνδυνο που εμπεριέχουν. Ως κατώτατο αποδεκτό όριο κεφαλαιακής κάλυψης κινδύνων ορίστηκε το 8%, το οποίο αποτελεί για πρώτη φορά ένα διεθνές μέτρο σύγκρισης της φερεγγυότητας.

Το πρώτο βήμα για ένα πλαίσιο διεθνούς εποπτείας είχε τεθεί. Η υιοθέτηση των συστάσεων της Βασιλείας I από πολλές χώρες, οδήγησε αδιαμφισβήτητα στην ενίσχυση της φερεγγυότητας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Ήδη όμως, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 άρχισαν να γίνονται εμφανείς οι αδυναμίες του συμφώνου της Βασιλείας I. Η ύπαρξη υψηλών δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας είναι αναγκαία, αλλά όχι και ικανή συνθήκη για την εξασφάλιση σταθερότητας στο τραπεζικό σύστημα.

2.1.1 Αδυναμίες του Συμφώνου της Βασιλείας I

Το Σύμφωνο της Βασιλείας I μαζί με τις τροποποιήσεις του, βασίζεται στα χαρακτηριστικά του τραπεζικού συστήματος της δεκαετίας του 1980. Για το λόγο αυτό κρίνεται ανεπαρκής για τις ανάγκες του χρηματοπιστωτικού συστήματος των επόμενων δεκαετιών. Οι αδυναμίες του εστιάζονται στα εξής τέσσερα σημεία:

- Τα Πιστωτικά Ιδρύματα μπορούσαν να προσαρμόσουν σταδιακά τη συμπεριφορά τους προκειμένου να ικανοποιούν τα όρια του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας. Σε αυτό βοήθησε η ραγδαία ανάπτυξη σύνθετων χρηματοοικονομικών προϊόντων, όπως η τιτλοποίηση απαιτήσεων, η οποία τεχνηέντως ανέβαζε το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας.
- Η απουσία ουσιαστικής διαφοροποίησης των κεφαλαιακών απαιτήσεων ανάλογα με το ύψος του πιστωτικού κινδύνου έδινε τη δυνατότητα στα Πιστωτικά Ιδρύματα να πραγματοποιούν δανεισμό υψηλού κινδύνου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι ενώ μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ υπήρχαν σημαντικές διαφορές στο ύψος του κινδύνου, το Σύμφωνο όριζε ότι η έκθεση σε δανεισμό προς όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ ανεξαιρέτως σταθμίζονταν με ποσοστό 0%.
- Η Βασιλεία I δεν λάμβανε υπόψη την άλλη ουσιαστική μορφή κινδύνου, που παρουσιάστηκε παραπάνω, αυτή του λειτουργικού κινδύνου.
- Οι σταθμίσεις στον κανόνα κεφαλαιακής επάρκειας εκτός του ότι ορίστηκαν αυθαίρετα, σχεδιάστηκαν για την εποπτεία των δραστηριοτήτων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων των βιομηχανικών

χωρών. Η επέκταση της εφαρμογής της Βασιλείας I σε παγκόσμιο επίπεδο, την καθιστά πρακτικά αδύνατη να καλύψει στο σύνολό της την πολυπλοκότητα του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η συνειδητοποίηση των αδυναμιών του Συμφώνου της Βασιλείας I και οι πιέσεις από τις αγορές, συνέβαλαν στην έναρξη των διαδικασιών για επικαιροποίηση των οδηγιών περί κεφαλαιακής επάρκειας.

2.2 Σύμφωνο Βασιλείας II (2004)

Η Επιτροπή της Βασιλείας, έχοντας συνειδητοποιήσει την ανάγκη για την επικαιροποίηση των διατάξεων της Βασιλείας I, προκειμένου να εναρμονιστεί με τις νέες πρακτικές της τραπεζικής αγοράς, προχώρησε το 1999 σε διαβουλεύσεις με διάφορους φορείς. Το αποτέλεσμα της διαβούλευσης ήταν η σύνταξη τριών Συμβουλευτικών κειμένων, τεσσάρων Ποσοτικών Μελετών Επίπτωσης και τέλος οι δημοσιεύσεις των συναφών εξειδικευμένων μονάδων εργασίας. Τα παραπάνω, αποτέλεσαν το πολύπλοκο και εκτενέστατο πλέγμα των νέων προτάσεων της αναθεώρησης του εποπτικού πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας με την ονομασία Σύμφωνο Βασιλείας II. (Γκόρτσος Χ., 2007)

Βασικός στόχος από την αναθεώρηση της Βασιλείας I είναι η ανάπτυξη ενός πλαισίου, το οποίο θα ωθεί στην εξυγίανση και σταθερότητα του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, περιορίζοντας τις ανεξέλεγκτες ανταγωνιστικές τάσεις μεταξύ των τραπεζών. Βασισμένη στο πλαίσιο του πρώτου συμφώνου, το επικαιροποιημένο πλαίσιο παρέχει μια σειρά δυνατοτήτων για τον έλεγχο και τον προσδιορισμό του πιστωτικού αλλά και

του λειτουργικού κινδύνου, επιτρέποντας στα πιστωτικά ιδρύματα να χρησιμοποιήσουν προσεγγίσεις, που είναι καταλληλότερες στις διαδικασίες τους.

Κατά τον Fisher (2002) η Βασιλεία II έχει σχεδιαστεί για να ενθαρρύνει τις αποτελεσματικότερες και περιεκτικότερες πρακτικές διαχείρισης κινδύνου και για να παρέχει στους εποπτικούς μηχανισμούς και στην αγορά τα ακριβέστερα μέτρα, προκειμένου να διασφαλιστεί η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών και να μειωθεί το επίπεδο του κινδύνου.

Οι βασικοί στόχοι της Βασιλείας II συνοψίζονται παρακάτω:

- Έμφαση στη διαδικασία εποπτικής εξέτασης και στη διαφάνεια της αγοράς
- Κάλυψη του συνόλου των χρηματοοικονομικών και μη κινδύνων
- Σύγκλιση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων ως προς το σύνολο του κεφαλαίου των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, μέσα από αρχές αποτίμησης κινδύνων.

Το Σύμφωνο της Βασιλείας είναι βασισμένο σε τρεις Πυλώνες. Ο πρώτος Πυλώνας αναφέρεται στις Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις (minimum capital requirements) και αποβλέπει στη σύγκλιση των εποπτικών αρχών των κρατών μελών της Ομάδας των 10 με τις πρακτικές που εφαρμόζονται από την Κεντρική Ομοσπονδιακή Τράπεζα των Η.Π.Α. Ο δεύτερος Πυλώνας, αναφέρεται στον εποπτικό έλεγχο και στοχεύει στην ενθάρρυνση της τήρησης υψηλών προδιαγραφών στη διαφάνεια και στην δημοσιοποίηση των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Ο τρίτος Πυλώνας εστιάζει σε διατάξεις για την παροχή πληροφόρησης από τα Πιστωτικά Ιδρύματα για

το ύψος των αναλαμβανόμενων κινδύνων, τις κεφαλαιακές απαιτήσεις που αντιστοιχούν στους κινδύνους αυτούς και στην στρατηγική που υιοθετείται με σκοπό την ενίσχυση της πειθαρχίας της αγοράς. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα για καθένα Πυλώνα.

2.2.1 Πυλώνας I: Ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις (minimum capital requirements)

Σύμφωνα με τον Πυλώνα I, οι εποπτικές αρχές οφείλουν να παρακολουθούν την επάρκεια των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, την ποιότητα της εταιρικής διακυβέρνησης, την έκθεση σε κινδύνους, την κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα, τις λογιστικές αρχές και την ποιότητα κερδοφορίας ενός Πιστωτικού Ιδρύματος. Μέσα από αυτή τη διαδικασία προσδιορίζονται οι ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, οι οποίες θα μπορούν να είναι υψηλότερες από το ελάχιστο όριο του 8%. Η βασική διαφοροποίηση σε σχέση με τις διατάξεις της Βασιλείας I, εστιάζεται στον τρόπο αποτίμησης του πιστωτικού κινδύνου και της εισαγωγής της έννοιας του λειτουργικού κινδύνου για τον οποίο υπολογίζονται επιπρόσθετες κεφαλαιακές απαιτήσεις.

Ο νέος Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας που προέκυψε υπολογίζεται πλέον ως εξής:

Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας = Εποπτικά Κεφάλαια / (Πιστωτικός Κίνδυνος + Κίνδυνος Αγοράς + Λειτουργικός Κίνδυνος)

Ο Πιστωτικός Κίνδυνος μπορεί να προσδιοριστεί μέσω της Τυποποιημένης Μεθόδου (Standardized approach), στην οποία οι συντελεστές στάθμισης προσδιορίζονται με βάση τις διαβαθμίσεις των οργανισμών αξιολόγησης πιστοληπτικής ικανότητας και β) μέσω της

Μεθόδου των Εσωτερικών Διαβαθμίσεων (Internal Ratings-Based approach), με την οποία τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μπορούν βάσει των εσωτερικών εκτιμήσεων της πιστοληπτικής ικανότητας των πιστούχων, να εκτιμήσουν τον πιστωτικό κίνδυνο. (Γκόρτσος Χ., 2007)

i) Η Τυποποιημένη Μέθοδος (standardized approach) αποτελεί έναν απλό τρόπο μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου. Τα Πιστωτικά Ιδρύματα, σύμφωνα με τις διαβαθμίσεις των αναγνωρισμένων διεθνώς οίκων αξιολόγησης, έχουν τη δυνατότητα να περιορίζουν τις κεφαλαιακές απαιτήσεις τους έναντι του κινδύνου που αναλαμβάνουν. Εναλλακτικά, μπορούν να αξιοποιηθούν οι εκτιμήσεις οίκων αξιολόγησης εσωτερικού εμπορίου, οι οποίοι όμως πρέπει να ακολουθούν την μεθοδολογία του ΟΟΣΑ για τη στάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας κρατών. Ο ανώτατος συντελεστής στάθμισης κινδύνου ορίζεται το 150%, μεγαλύτερος από το ανώτατο 100% που ίσχυε με το Σύμφωνο της Βασιλείας Ι. Πρακτικά, η Τυποποιημένη Μέθοδος εφαρμόζεται ως εξής: Σε μια πράξη στάθμισης κινδύνου της τάξεως του 100%, μια έκθεση στον κίνδυνο περιλαμβάνεται στον υπολογισμό της αξίας των περιουσιακών στοιχείων που σταθμίζονται με βάση τον κίνδυνο, το οποίο αντιστοιχεί σε ένα Δείκτη Κεφαλαιακής Επάρκειας ίσο με 8% της αξίας αυτής.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Master in Public Management

ΜΕΘΟΔΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ		
ΒΑΣΙΛΕΙΑ II		
Βαθμός Ευαισθησίας στον κίνδυνο	Πιστωτικός Κίνδυνος	Λειτουργικός Κίνδυνος
χαμηλός	Τυποποιημένη Μέθοδος (Standardized Approach)	Μέθοδος Βασικού Δείκτη (Basic Indicator Approach)
μέτριος	Μέθοδος Εσωτερικών Διαβαθμίσεων - Τυποποιημένη (IRB approach - foundation)	Η Τυποποιημένη Μέθοδος (Standardized Approach)
υψηλός	Μέθοδος Εσωτερικών Διαβαθμίσεων - Εξελιγμένη (IRB approach - foundation)	Η Εξελιγμένη Μέθοδος (Advanced Measurement Approach)

Μέθοδοι υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων

Στο κείμενο του Ιουνίου 2004, περιλαμβάνονται προτάσεις της Επιτροπής για τεχνικές μείωσης των κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου κατά την εφαρμογή της τυποποιημένης προσέγγισης, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Το νέο Σύμφωνο παρέχει τη δυνατότητα για ευνοϊκότερη μεταχείριση των απαιτήσεων σε μια χώρα δραστηριοποίησης ενός Πιστωτικού Ιδρύματος έναντι της χώρας όπου εδρεύει, εάν αυτές έχουν χρηματοδοτηθεί σε νόμισμα της χώρας αυτής. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, βασισμένη στη διάταξη αυτή, πρότεινε ως συντελεστή στάθμισης για την εν λόγω περίπτωση το συντελεστή 0%. Επίσης, τα δάνεια που είναι πλήρως εξασφαλισμένα με υποθήκες αστικών ακινήτων

σταθμίζονται με συντελεστή 35%, ενώ εκείνα που είναι εξασφαλισμένα με υποθήκες εμπορικών ακινήτων με συντελεστή 100%. Τέλος, η Επιτροπή αναγνώρισε τη διαφορετική φύση της λιανικής τραπεζικής, επιβάλλοντας χαμηλότερο συντελεστή στάθμισης, σε σχέση με τη δανειοδότηση των επιχειρήσεων.

ii) Η Μέθοδος των Εσωτερικών Διαβαθμίσεων (IRB) αποτελεί μια από τις καινοτομίες του νέου Συμφώνου, που υιοθετήθηκε για την κεφαλαιακή επάρκεια των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Βασίζεται στα εσωτερικά υποδείγματα των τραπεζών για τον προσδιορισμό της φερεγγυότητας του δανειολήπτη, ώστε να αξιολογήσουν τον πιστωτικό κίνδυνο των χαρτοφυλακίων τους. Βασικό χαρακτηριστικό της μεθόδου αυτής είναι ότι πρόκειται για μια πιο σύνθετη διαδικασία από την Τυποποιημένη Μέθοδο, με αποτέλεσμα να υπάρχει μεγαλύτερη ευαισθησία στον κίνδυνο. Η μέθοδος αυτή δύναται να προσδιορίσει τον κίνδυνο μέσω δύο μεθόδων: τη θεμελιώδη και την εξελιγμένη. Στη θεμελιώδη προσέγγιση τα Πιστωτικά Ιδρύματα υπολογίζουν την πιθανότητα αθέτησης υποχρεώσεων του αντισυμβαλλόμενου (Probability of Default - PD), χρησιμοποιώντας τις τιμές των εποπτικών αρχών για τις υπόλοιπες παραμέτρους κινδύνου. Στην εξελιγμένη προσέγγιση τα Πιστωτικά Ιδρύματα υπολογίζουν το σύνολο των παραμέτρων που συνιστούν τον κίνδυνο, οι οποίες είναι εκτός από την πιθανότητα αθέτησης των υποχρεώσεων του αντισυμβαλλόμενου (PD), η αναμενόμενη ζημία κατά την αθέτηση της υποχρέωσης (Loss Given Default – LGD), το άνοιγμα έναντι του αντισυμβαλλόμενου (Exposure at Default – EAD) και η εναπομένουσα διάρκεια της απαίτησης (Maturity – M).

Για την εφαρμογή της μεθόδου των εσωτερικών διαβαθμίσεων, κατηγοριοποιούνται τα ανοίγματα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου των Πιστωτικών Ιδρυμάτων σύμφωνα με τις εξής βασικές κατηγορίες: Επιχειρήσεις, Κράτη, Τράπεζες, Λιανική Τραπεζική και Συμμετοχές. Είναι δυνατόν οι παραπάνω βασικές κατηγορίες να κατηγοριοποιηθούν περαιτέρω και σε άλλες υποκατηγορίες. Για κάθε κατηγορία ανοίγματος παρέχεται και μια συνάρτηση υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων. Για την ορθότητα και την αποδοχή των εσωτερικών υποδειγμάτων από τις εποπτικές αρχές, πρέπει να πληρούνται συγκεκριμένες προϋποθέσεις που έχουν τεθεί από την Επιτροπή, τόσο κατά την αρχική αναγνώριση των υποδειγμάτων, όσο και διαχρονικά.

Μία επιπλέον καινοτομία του Πυλώνα Ι, είναι η εισαγωγή της έννοιας του λειτουργικού κινδύνου. Το είδος αυτού του κινδύνου σχετίζεται με τον κίνδυνο απωλειών από ανεπαρκείς ή αποτυχημένες εσωτερικές διαδικασίες, ανθρώπινους χειρισμούς, εσωτερικά συστήματα ή ακόμα και εξωτερικούς παράγοντες. Στον κίνδυνο αυτό περιλαμβάνεται η έννοια του νομικού κινδύνου, όχι όμως ο κίνδυνος στρατηγικής (strategic risk) και φήμης (reputation risk), καθώς και τις έμμεσες απώλειες, καθώς είναι δύσκολο να προσδιοριστούν και να ποσοτικοποιηθούν. Για τη μέτρηση του εν λόγω κινδύνου μπορούν να χρησιμοποιηθούν οι παρακάτω μέθοδοι:

- Η Μέθοδος του Βασικού Δείκτη (Basic Indicator Approach)
- Η Τυποποιημένη Μέθοδος (Standardized Approach)
- Η Εξελιγμένη Μέθοδος (Advanced Measurement approach)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Master in Public Management

	ΠΥΛΩΝΑΣ I	ΠΥΛΩΝΑΣ II	ΠΥΛΩΝΑΣ III
Βασιλεία I	Απλός υπολογισμός συντελεστών στάθμισης και δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας	Απλή διαδικασία εποπτικής εξέτασης	Δημοσιοποίηση στοιχείων κατά βούληση
Βασιλεία II	Εξελιγμένο σύστημα υπολογισμού ελάχιστου δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας	Νέα λεπτομερής διαδικασία εποπτικής εξέτασης	Υποχρεωτική δημοσιοποίηση στοιχείων με ακρίβεια και λεπτομέρεια
		Παρέμβαση εποπτικής αρχής για κινδύνους που δεν αντιμετωπίζονται στον Πυλώνα I	
	Περισσότερη ευαισθησία στην αξιολόγηση του κινδύνου	Αξιολόγηση συστημάτων διαβάθμισης, συγκέντρωσης χαρτοφυλακίου	
	Δεν υπάρχουν αλλαγές για τον κίνδυνο αγοράς	Εκτιμήσεις κινδύνου μέσω προγραμμάτων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests)	

Σύγκριση των Συνθηκών Βασιλείας I και Βασιλείας II

Η αναβάθμιση των εσωτερικών διαδικασιών και των συστημάτων αποτίμησης του λειτουργικού κινδύνου των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, είχε ως αποτέλεσμα τη χρήση της Εξελιγμένης Μεθόδου.

2.2.2 Πυλώνας II: Διαδικασία εποπτικής αξιολόγησης (supervisory review process)

Ο Πυλώνας II θέτει τις βασικές αρχές του εποπτικού ελέγχου, μέσω του οποίου διασφαλίζεται η επάρκεια των κεφαλαίων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, αλλά και ενθαρρύνεται η ανάπτυξη και χρήση μιας συνεπούς διαδικασίας διαχείρισης κινδύνων. Τα κεφάλαια πρέπει να επαρκούν όχι μόνο για να καλύψουν τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις, αλλά και το σύνολο των κινδύνων που αναλαμβάνει ένα Πιστωτικό Ίδρυμα. Το κεφάλαιο από μόνο του δε μπορεί να θεωρηθεί ως υποκατάστατο της συνεπούς και σωστής διαχείρισης των κινδύνων. Κύριος ρόλος των εποπτικών αρχών, είναι η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του τρόπου με τον οποίο τα Πιστωτικά Ιδρύματα καθορίζουν τις κεφαλαιακές τους ανάγκες.

Οι βασικές αρχές που ορίζονται στον Πυλώνα II είναι οι εξής:

- i) Τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα πρέπει να αναπτύξουν διαδικασίες με τις οποίες θα εκτιμούν τη συνολική κεφαλαιακή επάρκεια σε σχέση πάντα με τους αναλαμβανόμενους κινδύνους και το περιβάλλον λειτουργίας τους, όπως επίσης και να αναπτύξουν στρατηγική για τη διατήρηση του επιπέδου κεφαλαιακής επάρκειας. Προκειμένου οι διαδικασίες αυτές να είναι αποτελεσματικές θα πρέπει:
 - να επιβλέπονται από το διοικητικό συμβούλιο και την ανώτερη διοίκηση,
 - να είναι ακριβείς στον προσδιορισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων,
 - να είναι ακριβείς στον προσδιορισμό των αναλαμβανόμενων κινδύνων,

- να υπάρχει παρακολούθηση και υποβολή αναφορών,

- να ελέγχονται από εσωτερικούς μηχανισμούς.

- ii) Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να εξετάζουν σε τακτά χρονικά διαστήματα και να αξιολογούν τις εσωτερικές διαδικασίες, τις στρατηγικές και την ικανότητα των Πιστωτικών Ιδρυμάτων να παρακολουθούν και να διασφαλίζουν τη συμμόρφωσή τους με τις διαδικασίες υπολογισμού των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας. Οι εποπτικές αρχές οφείλουν να λαμβάνουν μέτρα, όταν τα αποτελέσματα του ελέγχου δεν είναι ικανοποιητικά. Οι έλεγχοι μπορεί να λαμβάνουν χώρα επί τόπου ή εξ' αποστάσεως, να περιλαμβάνουν συζητήσεις με τη διοίκηση του Πιστωτικού Ιδρύματος και μπορεί να περιλαμβάνουν εξέταση των εσωτερικών αναφορών και ορκωτών ελεγκτών.
- iii) Το Σύμφωνο της Βασιλείας καθορίζει τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Οι εποπτικές αρχές θα πρέπει να μπορούν να επιβάλλουν στα Πιστωτικά Ιδρύματα να διατηρούν υψηλότερα από τα ελάχιστα επιτρεπόμενα όρια.
- iv) Οι εποπτικές αρχές έχουν τη δυνατότητα να παρεμβαίνουν προληπτικά, ώστε να αποτρέψουν ενδεχόμενη μείωση των κεφαλαίων, κάτω από το όριο που θεωρούν ασφαλές για τη συνέχιση της λειτουργίας τους. Επίσης, θα είναι σε θέση να υποδεικνύουν ενέργειες για την αποκατάσταση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας.

Ο Πυλώνας II επεκτείνεται και σε ειδικότερα θέματα, στα οποία θα πρέπει να εστιάζουν τα Πιστωτικά Ιδρύματα και οι εποπτικές αρχές. Τα

θέματα αυτά αφορούν σε κινδύνους, οι οποίοι δεν αντιμετωπίζονται από τα οριζόμενα στον Πυλώνα Ι, όπως επίσης και σε ελέγχους που θα πρέπει να γίνονται προκειμένου να εξασφαλίζονται οι προϋποθέσεις του Πυλώνα Ι. Ειδικότερα:

- i) Επιτοκιακός κίνδυνος του επενδυτικού χαρτοφυλακίου. Αν η εποπτική αρχή κρίνει ότι τα κεφάλαια που διακρατούνται για την κάλυψη του εν λόγω κινδύνου είναι ανεπαρκή, μπορεί να ζητήσει τη διακράτηση επιπλέον κεφαλαίων ή τη μείωση του επιτοκιακού κινδύνου, ή συνδυασμό των δύο.
- ii) Πιστωτικός κίνδυνος. Η εποπτική αρχή μπορεί να ζητήσει τη διενέργεια προσομοιώσεων καταστάσεων κρίσης “stress test” προκειμένου να αξιολογήσει τις μεθόδους εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB) που χρησιμοποιούνται από το Πιστωτικό Ίδρυμα. Τα αποτελέσματα του ελέγχου θα είναι σε θέση να προσδιορίσουν τυχόν αδυναμία εκπλήρωσης υποχρεώσεων των Πιστωτικών Ίδρυμάτων και να οδηγήσουν σε ενδεχόμενη λήψη πρόσθετων μέτρων.
- iii) Λειτουργικός κίνδυνος. Η εποπτική αρχή θα πρέπει να εξετάζει αν η κεφαλαιακή απαίτηση που υπολογίζεται στον Πυλώνα Ι για κάθε ένα Πιστωτικό Ίδρυμα είναι επαρκής, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του.

Η διαδικασία της εποπτικής αξιολόγησης (supervisory review process), αποτέλεσε μια από τις βασικότερες καινοτομίες της Βασιλείας ΙΙ. Σε αυτή την καινοτομία αποτυπώθηκε η μετατόπιση του ενδιαφέροντος των εποπτικών αρχών από το επίπεδο της μακροληπτικής εποπτείας, στο επίπεδο της

μικροληπτικής εποπτείας, με την παροχή της δυνατότητας προσωποποιημένης εποπτείας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, οι δραστηριότητες των οποίων παρείχαν το μεγαλύτερο συστημικό κίνδυνο. Ο Πυλώνας II στοχεύει στην ενθάρρυνση της τήρησης υψηλών προδιαγραφών διαφάνειας και στην παρουσίαση των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Η διαφάνεια των στοιχείων είναι υποχρεωτική και επικεντρώνεται στην κεφαλαιακή επάρκεια και τη σύνθεση των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων, στην αναλυτική παρουσίαση των εκθέσεων σε κίνδυνο ανά προϊόν και στη διαφάνεια των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων. (Γκόρτσος Χ. 2005)

2.2.3 Πυλώνας III: Πειθαρχία μέσω της αγοράς (market discipline)

Ο τρίτος Πυλώνας εισάγει διατάξεις αναφορικά με την παρεχόμενη από τα Πιστωτικά Ιδρύματα πληροφόρηση για το ύψος των αναλαμβανόμενων κινδύνων, τις κεφαλαιακές απαιτήσεις έναντι των κινδύνων αυτών και την ακολουθούμενη στρατηγική προκειμένου να ενισχυθεί η πειθαρχία της αγοράς μέσω της διαφάνειας (disclosure). Σκοπός της ενσωμάτωσής του στο ρυθμιστικό πλαίσιο της Βασιλείας II, είναι να συμπληρώσει τους άλλους δύο Πυλώνες. Οι συμμετέχοντες στην αγορά θα έχουν πληροφόρηση για τα κεφάλαια των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, την έκθεσή τους σε κινδύνους και τις διαδικασίες προσδιορισμού και διαχείρισης των αναλαμβανόμενων κινδύνων. Με τη δημοσιοποίηση των παραπάνω πληροφοριών, οι επενδυτές θα έχουν τη δυνατότητα να συγκρίνουν τα στοιχεία και να επιλέγουν πιο ορθολογικά, που θα επενδύουν τα κεφάλαιά τους.

Για την επίτευξη ενός κατάλληλου επιπέδου δημοσιοποίησης στοιχείων, δεν επιβάλλονται ελάχιστες απαιτήσεις, αλλά αφήνεται να ορισθούν από τις τράπεζες και τους ελεγκτικούς μηχανισμούς της κάθε χώρας. Οι εποπτικές αρχές έχουν στη διάθεσή τους διαφορετικούς τρόπους για να επιβάλλουν τις απαιτήσεις δημοσιοποίησης των στοιχείων αλλά και την έκταση της δημοσιοποίησής τους. Αυτό μπορεί να γίνεται απευθείας από τις τράπεζες ή μέσω των εποπτικών αρχών μέσα από τις αναφορές που υποβάλλουν στις εποπτικές αρχές οι τράπεζες.

Βασικό μέλημα της Επιτροπής για τη δημοσιοποίηση των πληροφοριών είναι η αποφυγή σύγκρουσης με τα λογιστικά πρότυπα. Οι διοικήσεις των Πιστωτικών Ιδρυμάτων διατηρούν το δικαίωμα να αποφασίζουν για τα μέσα και τον τρόπο δημοσιοποίησης των πληροφοριών, είτε αυτές σχετίζονται με εποπτικά, είτε με λογιστικά, είτε με λοιπά στοιχεία. Η απόφαση για δημοσιοποίηση ή όχι πληροφοριών θα πρέπει να λαμβάνεται με βάση την αρχή της σημαντικότητας (materiality), όπως αυτή ορίζεται στα διεθνή Λογιστικά Πρότυπα. Μια πληροφορία θεωρείται σημαντική όταν η παράλειψή της ή η λανθασμένη διατύπωσή της, μεταβάλλει ή επηρεάζει τις οικονομικές αποφάσεις του χρήστη της πληροφορίας. Όπου η δημοσιοποίηση γίνεται στο πλαίσιο των λογιστικών απαιτήσεων, θα πρέπει να δίνονται διευκρινίσεις για τις διαφορές που τυχόν υπάρχουν μεταξύ των στοιχείων. Επίσης, θα πρέπει να υποδεικνύεται ο τρόπος ανάκτησης μιας πληροφορίας, όταν αυτή δεν παρέχεται στο πλαίσιο των λογιστικών στοιχείων.

Μία ακόμα παράμετρος για τη δημοσιοποίηση πληροφοριών αποτελεί και η συχνότητα (frequency) με την οποία αυτή πραγματοποιείται. Γενικά προβλέπεται να δημοσιοποιούνται τα προβλεπόμενα στοιχεία σε εξαμηνιαία

βάση. Ειδικότερα, τα ποσοτικά στοιχεία που αφορούν στους αντικειμενικούς σκοπούς, στις πολιτικές διαχείρισης κινδύνων και στον τρόπο υποβολής των στοιχείων, μπορούν να υποβάλλονται ετησίως. Οι μεγάλες διεθνείς τράπεζες πρέπει να δημοσιοποιούν στοιχεία για τα Tier1 κεφάλαιά τους και το συνολικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας σε τριμηνιαία βάση. Τέλος, αν οι πληροφορίες, όπως η έκθεση σε κίνδυνο, είναι ευμετάβλητες πρέπει να δημοσιοποιούνται ανά τρίμηνο. Σε κάθε περίπτωση, τα Πιστωτικά Ιδρύματα οφείλουν να δημοσιοποιούν τις σημαντικές πληροφορίες το ταχύτερο δυνατό και όχι αργότερα από τις προβλεπόμενες προθεσμίες.

Ορισμένες πληροφορίες, εάν γνωστοποιηθούν σε ανταγωνιστές, είναι δυνατόν να μειώσουν την αξία της επένδυσης μιας τράπεζας και να υποβαθμίσουν την ανταγωνιστική της θέση, όπως για παράδειγμα πληροφορίες που αφορούν σε προϊόντα ή εσωτερικά συστήματα. Εμπιστευτικές είναι οι πληροφορίες που δεν επιτρέπεται να δημοσιοποιηθούν με βάση τους όρους νομικής συμφωνίας ή σχέσεις αντισυμβαλλομένων. Η Επιτροπή θεωρεί ότι το προκαθορισμένο πλαίσιο απαιτήσεων, ισορροπεί μεταξύ της ανάγκης για δημοσιοποίηση ουσιαστικών πληροφοριών και της προστασίας πληροφοριών ιδιοκτησιακού ή εμπιστευτικού χαρακτήρα. Εάν κάποια πληροφορία θεωρηθεί εμπιστευτικού χαρακτήρα από το Πιστωτικό Ίδρυμα, θα πρέπει να γνωστοποιεί γενικές πληροφορίες και τους λόγους για τους οποίους δεν παρέχει αναλυτικότερα στοιχεία.

2.2.4 Υλοποίηση του Συμφώνου της Βασιλείας II

Βασική ιδιαιτερότητα των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, η οποία τα διαφοροποιεί από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, είναι ότι δέχονται καταθέσεις από τις πλεονασματικές μονάδες. Τα κεφάλαια αυτά στη συνέχεια χορηγούν πιστώσεις στις ελλειμματικές μονάδες, επιχειρήσεις και νοικοκυριά, προσφέρουν υπηρεσίες διαχείρισης χαρτοφυλακίων και συμμετέχουν μαζί με την Κεντρική Τράπεζα κάθε χώρας στη διαχείριση του συστήματος πληρωμών. Επίσης, διευκολύνουν τις διεθνείς συναλλαγές αγαθών, υπηρεσιών και κεφαλαίων. (Κόντος 2007). Τα ίδια κεφάλαια τους είναι σχετικά χαμηλά σε σχέση με τα ίδια κεφάλαια που διατηρούν οι υπόλοιπες επιχειρήσεις. Λόγω της φύσης και του ρόλου των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, οι λογιστικοί χειρισμοί που απαιτούνται για την σύνθεση των οικονομικών τους καταστάσεων, αλλά και οι κανόνες που διέπουν την κεφαλαιακή τους επάρκεια διαφέρουν από τους χειρισμούς που διέπουν τις υπόλοιπες επιχειρήσεις.

Βασικό χαρακτηριστικό της Βασιλείας I & II είναι ότι όλα τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα πρέπει να διατηρούν ένα κατώτατο ύψος ιδίων κεφαλαίων, ίσο με το 8% του σταθμισμένου ως προς τον κίνδυνο ενεργητικό τους, προκειμένου να είναι σε θέση να διασφαλιστούν από τους κινδύνους που αναλαμβάνουν. Για τη σύνθεση του κεφαλαίου τους και την περαιτέρω δραστηριοποίησή τους, τα Πιστωτικά Ιδρύματα, χρησιμοποιούν τις καταθέσεις και τις δυνατότητες χρηματοδότησης από τη διατραπεζική αγορά. Βασική προϋπόθεση για τη δραστηριοποίησή τους αποτελεί η διατήρηση ενός ικανοποιητικού ύψους ιδίων κεφαλαίων, όπως το μετοχικό κεφάλαιο, τα αποθεματικά, τα μη διανεμόμενα κέρδη, τα ομολογιακά δάνεια μειωμένης εξασφάλισης, κ.ο.κ, με τα οποία θα είναι σε θέση να καλύψουν τις εν δυνάμει

ζημιές από τις μη αναμενόμενες δυσμενείς εξελίξεις των διακυμάνσεων του ενεργητικού τους.

Προκειμένου ένα Πιστωτικό Ίδρυμα να μπορεί να προσελκύει τις καταθέσεις, θα πρέπει να αποπνέει εμπιστοσύνη και ασφάλεια στους πάσης φύσεως καταθέτες. Πρέπει να παρέχουν τη βεβαιότητα, ότι οι αποταμιεύσεις είναι ασφαλείς και άμεσα διαθέσιμες. Εξασφαλίζοντας αυτή την αρχή, συνεισφέρουν ουσιαστικά στην πραγματοποίηση εμπορικών συναλλαγών, στην κίνηση κεφαλαίων και στην ανάπτυξη της οικονομίας. Συνεπώς, ο βαθμός αξιοπιστίας και το κύρος των Πιστωτικών Ιδρυμάτων αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για τη διασφάλιση της καλής λειτουργίας και της ανάπτυξης των εργασιών τους.

Για το λόγο αυτό τα Πιστωτικά Ιδρύματα, όπως κάθε άλλη μεγάλη επιχείρηση, ακολουθούν τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα IFRS ως δείγμα υψηλής διαφάνειας και αξιοπιστίας για να προσελκύουν και να διατηρούν τους καταθέτες τους. Επιπλέον, η υιοθέτηση των συστάσεων της Επιτροπής της Βασιλείας, εξασφαλίζει ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα διαθέτουν την κεφαλαιακή επάρκεια για την αντιμετώπιση των κινδύνων, οι οποίοι απειλούν τη λειτουργία τους και κατ' επέκταση την ασφάλεια των καταθέσεων τους. Ωστόσο, η κρίση του 2007-2008 και οι τριγμοί που προκάλεσε στο τραπεζικό σύστημα, δημιούργησαν σημαντικές αμφιβολίες.

Όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, ούτε τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα, ούτε οι κανόνες της Βασιλείας II, δε ήταν αρκετοί για να καλύψουν τις πρωτοφανείς ζημιές των Πιστωτικών Ιδρυμάτων που προέκυψαν. Θα μπορούσε να ειπωθεί, ότι οι ανάγκες για κεφαλαιακή επάρκεια επέτειναν την

κρίση. Τα Πιστωτικά Ιδρύματα, προχώρησαν σε διαγραφή τεράστιων ποσών (write-off) επισφαλών απαιτήσεων. Στη συνέχεια, στην προσπάθειά τους να καλύψουν τις απαιτήσεις σε κεφάλαια, προχώρησαν σε εσπευσμένες ρευστοποιήσεις στοιχείων του ενεργητικού σε ιδιαίτερα υποτιμημένες, λόγω της κρίσης, αγορές. Ωστόσο, δε μπορεί να στοιχειοθετηθεί ότι η εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας II προκάλεσε την κρίση.

2.2.5 Επιδράσεις του Συμφώνου της Βασιλείας II στην χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα

Οι παράγοντες που επηρεάζουν τη χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα και σταθερότητα, είναι η δυνατότητα επιμερισμού του κινδύνου στις διάφορες επενδυτικές δυνατότητες, η διάχυση των πληροφοριών, η ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση, η ορθή διαχείριση των κινδύνων, η δυνατότητα απορρόφησης των πιθανών ζημιών και η αποφυγή του κινδύνου μετάδοσης κρίσεων. Στη συνέχεια εξετάζεται πως καθένας από τους παραπάνω παράγοντες συντελεί στην σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος.

i) Επιμερισμός του κινδύνου

Αναντίρρητα, η ραγδαία αύξηση του μεγέθους και της πολυπλοκότητας της αγοράς συνέβαλλε στον επαναπροσδιορισμό των εννοιών της αποτελεσματικότητας και της σταθερότητας. Μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες ήταν η τιτλοποίηση των απαιτήσεων και η επέκταση της χρήσης χρηματοπιστωτικών παραγώγων. Η Βασιλεία II εισάγει για πρώτη φορά ρυθμίσεις στα Πιστωτικά Ιδρύματα που χρησιμοποιούν

τεχνικές τιτλοποίησης των απαιτήσεων για τη μεταφορά του πιστωτικού κινδύνου εκτός των ισολογισμών τους και αναγνωρίζει τα πιστωτικά παράγωγα ως τεχνική μείωσης του κινδύνου. Με τον τρόπο αυτό ο κίνδυνος μπορεί να επιμερισθεί μέσα στο τραπεζικό σύστημα.

Από την άλλη όμως πλευρά, ο επιμερισμός του πιστωτικού κινδύνου, δημιούργησε νέους φορείς κινδύνου, που σε πολλές περιπτώσεις εντοπίζεται πέρα και έξω από το τραπεζικό σύστημα και πέρα από το πλαίσιο της Βασιλείας II. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν οι εταιρείες επενδύσεων υψηλής μόχλευσης (hedge funds), οι οποίες έχουν σημαντικές τοποθετήσεις σε πιστωτικά παράγωγα χωρίς να υπόκεινται σε ρυθμιστικούς κανόνες. Ο επιμερισμός του κινδύνου για τους τομείς που βρίσκονται εκτός του εποπτικού πλαισίου, παραμένει ένα σημείο που είναι δυνατό να αποτελέσει πηγή κινδύνων με αρνητικές επιπτώσεις στην σταθερότητα του συστήματος.

ii) Η διάχυση των πληροφοριών

Η Βασιλεία II υπογραμμίζει την ανάγκη διαφάνειας και διάχυσης πληροφοριών. Ο Πυλώνας III σχετίζεται αποκλειστικά με την παραπάνω έννοια. Η έννοια της πειθαρχίας στην αγορά δεν είναι καινούρια και μπορεί να αντιστοιχιστεί στο «αόρατο χέρι» που εισήγαγε ο Άνταμ Σμίθ. Στη σύγχρονη πραγματικότητα, νοείται ως το σύνολο των μέτρων που μπορεί να υιοθετήσουν οι παράγοντες της αγοράς για να «τιμωρήσουν» τα Πιστωτικά Ιδρύματα που αναλαμβάνουν υπερβολικά υψηλούς κινδύνους. Η «τιμωρία» μπορεί να εκδηλώνεται ως αποτέλεσμα τιμής, όπου οι επενδυτές απαιτούν μεγαλύτερη απόδοση για τα ομόλογα του Πιστωτικού Ιδρύματος, ή ως

αποτέλεσμα ποσότητας, όπου οι καταθέτες αποσύρουν τα κεφάλαιά τους από το εν λόγω Πιστωτικό Ίδρυμα, ή τέλος ως αποτέλεσμα αξίας, όπου παράγοντες της αγοράς οδηγούν σε μείωση της αξίας της μετοχής του Πιστωτικού Ιδρύματος.

Για την επιβολή πειθαρχίας, οι παράγοντες της αγοράς έχουν ως βασικότερο κίνητρο την πιθανότητα εμφάνισης ζημιών και απώλειας κεφαλαίων για τα Πιστωτικά Ιδρύματα που δε την υιοθετούν. Η Βασιλεία II, εστιάζει στην παροχή πληροφόρησης με σκοπό να αξιολογήσουν τις κινήσεις ενός Πιστωτικού Ιδρύματος. Θεωρεί την πληροφορία ως ομοιογενές αγαθό, όπου το περισσότερο είναι και καλύτερο και επιβάλλει την υποχρέωση δημοσιοποίησης πολλών πληροφοριών. Ωστόσο, η πειθαρχία της αγοράς εξαρτάται και από την ικανότητα που η τελευταία έχει για την αξιολόγηση και ερμηνεία των πληροφοριών καθώς και από την ικανότητα της να επιβάλλει διορθωτικές ενέργειες σε συνέχεια των αξιολογήσεων αυτών. Το κανονιστικό πλαίσιο αγνοεί αυτές τις δύο παραμέτρους.

iii) Η ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση

Η Εταιρική Διακυβέρνηση είναι ένα σύστημα αρχών, βάσει του οποίου οργανώνεται, λειτουργεί και διοικείται μια ανώνυμη εταιρία, ώστε να διαφυλάσσονται και ικανοποιούνται τα έννομα συμφέροντα όλων όσων συνδέονται με την εταιρία στα πλαίσια του εταιρικού συμφέροντος. Το πλαίσιο της Βασιλείας II δίνει μεγάλη βαρύτητα στις αρχές αυτές και απαιτεί από τις τράπεζες, ιδιαίτερα αυτές που υιοθετούν τις εξελιγμένες μεθόδους μέτρησης και διαχείρισης των κινδύνων, να υιοθετήσουν ένα ισχυρό και αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησης.

Η εταιρική διακυβέρνηση επιδιώκει πλήρη διαφάνεια στην όλη διαχείριση της εταιρίας, ώστε να παρέχονται όλες οι ζωτικές πληροφορίες προς όλους τους εμπλεκόμενους και να δίδεται έτσι η δυνατότητα σ' αυτούς να έχουν ενεργό ρόλο στη δραστηριότητα της εταιρίας να προστατεύουν και προωθούν τα συμφέροντά τους ισότιμα και ακριβοδίκαια μέσα στο πλαίσιο της μακροχρόνιας και ισόρροπης ανάπτυξης της εταιρίας. Όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, το διοικητικό συμβούλιο, η διοίκηση, η εσωτερική επιθεώρηση και οι λειτουργίες ελέγχου, καλούνται να αναπτύξουν δραστηριότητες για διάφορες πτυχές των συστημάτων. Το διοικητικό συμβούλιο εγκρίνει τις βασικές πτυχές των συστημάτων διαχείρισης κινδύνων, η διοίκηση κατανοεί τη λειτουργία και το σχεδιασμό των συστημάτων και η εσωτερική επιθεώρηση καλείται να ελέγξει σε ετήσια βάση τις διαδικασίες αυτές.

Παράλληλα θα πρέπει να υπάρχουν διαδικασίες ελέγχου, οι οποίες θα εξετάζουν την αποτελεσματικότητα των συστημάτων αυτών. Η διαδικασία αυτή μπορεί να επιτευχθεί μέσα από την υλοποίηση ενός συστήματος αναφορών, ώστε η πληροφόρηση να φτάνει στα ανώτατα διοικητικά κλιμάκια. Όλα τα παραπάνω συνθέτουν ένα σύστημα ισχυρής εταιρικής διακυβέρνησης, καθώς γίνεται κατανοητό ότι καλά συστήματα με κακή εταιρική διακυβέρνηση μπορεί να προκαλέσουν την εμφάνιση κινδύνων, οι οποίοι με τη σειρά τους επηρεάζουν αρνητικά τη σταθερότητα.

iv) Ορθή διαχείριση των κινδύνων

Το πλαίσιο της Βασιλείας II έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά: Παρέχει κίνητρα για την ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισης κινδύνων (incentive

based) και επικεντρώνεται στον κίνδυνο (risk based). Οι κανόνες που διέπουν του ρυθμιστικό πλαίσιο, δεν πρέπει να εκλαμβάνονται ως μια υποχρέωση προς την εποπτική αρχή, αλλά ως μια ευκαιρία για τη βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης των κινδύνων. Αν τα Πιστωτικά Ιδρύματα εκμεταλλευτούν αυτή την ευκαιρία, θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν, να αξιολογούν και να ποσοτικοποιούν καλύτερα τον κίνδυνο των επενδύσεών τους. Με τον τρόπο αυτό θα μειώνεται η πιθανότητα κακών αποφάσεων και θα υπάρχει ένα σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης.

Τα συστήματα για τον προσδιορισμό των κινδύνων, είναι από τη φύση τους πολύπλοκα. Η παροχή του πλαισίου σε όλα ανεξαιρέτως τα Πιστωτικά Ιδρύματα, εξοικονομεί επενδυτικούς πόρους που θα απαιτούνταν για το σχεδιασμό και την υλοποίηση από την αρχή ενός τέτοιου πλαισίου. Τώρα που ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρέχεται δωρεάν, τα Πιστωτικά Ιδρύματα καλούνται να διοχετεύσουν πόρους για την υλοποίησή του.

ν) Δυνατότητα απορρόφησης πιθανών ζημιών

Το πλαίσιο της Βασιλείας II υιοθετεί την αρχή ότι οι προβλέψεις καλύπτουν τις αναμενόμενες ζημιές, ενώ τα κεφάλαια μη αναμενόμενες ζημιές. Αντίστοιχα, τα Πιστωτικά Ιδρύματα που επιλέγουν τις εξελιγμένες μεθοδολογίες, θα πρέπει να εκτιμήσουν τις παραμέτρους κινδύνου, όπως είναι το ύψος ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης (exposure at default – EAD), την πιθανότητα αθέτησης (probability of default – PD), τη ζημία ως ποσοστό του ανοίγματος κατά τον χρόνο αθέτησης (loss given default – LGD), οι οποίες τις οδηγούν στον προσδιορισμό των αναγκαίων προβλέψεων και κεφαλαίων. Κατά συνέπεια, δημιουργείται μια ασπίδα προστασίας, η οποία

χρησιμοποιείται για την απορρόφηση των ζημιών, χωρίς να κλονίζεται η ευρωστία του Πιστωτικού Ιδρύματος.

Βασικό χαρακτηριστικό των μοντέλων εκτίμησης κινδύνων είναι η ύπαρξη ιστορικών στοιχείων. Τα αποτελέσματα των υποδειγμάτων σχετίζονται με τα ιστορικά στοιχεία με τα οποία τροφοδοτούνται, και συνήθως δε μπορούν αν είναι προσανατολισμένα στο μέλλον. Το νέο πλαίσιο απαιτεί η εκτίμηση των παραμέτρων να λαμβάνει υπόψη όλες τις φάσεις του οικονομικού κύκλου, πράγμα που είναι δύσκολο. Οι ζημιές που εκτιμώνται, απεικονίζουν την ιστορική εμπειρία και όχι τα μελλοντικά γεγονότα. Για την αντιμετώπιση αυτής της αδυναμίας, πραγματοποιούνται ασκήσεις προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests). Οι ασκήσεις αυτές αποτελούν ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο για την άσκηση πολιτικής, είναι όμως και αυτές προσανατολισμένες στην εκτίμηση της αναμενόμενης ζημιάς με στοιχεία του παρελθόντος. Όταν μία ακραία κατάσταση εξελιχθεί σε κρίση, τότε τα κεφάλαια συνήθως δεν είναι επαρκή. Επομένως, ορισμένες φορές αμφισβητείται η δυνατότητα του κεφαλαίου να απορροφήσει μη αναμενόμενες ζημιές, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τη λογική του πλαισίου της Βασιλείας II.

Η λογική του πλαισίου της Βασιλείας II, αποτελεί ότι τα κεφάλαια προορίζονται για να καλύπτουν πιθανούς μικροοικονομικούς κινδύνους (πιστωτικό κίνδυνο, κίνδυνο αγοράς, κοκ). Από την άλλη μεριά δε λαμβάνουν υπόψη τους μακροοικονομικούς κινδύνους. Κατά συνέπεια η χρηματοοικονομική αποτελεσματικότητα εξαρτάται από τη φύση των κινδύνων. Αν η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται περισσότερο από τους μικροοικονομικούς κινδύνους, τότε η επίδραση της Βασιλείας II

αναμένεται να είναι θετική. Αν όμως η σταθερότητα του συστήματος εξαρτάται περισσότερο από μακροοικονομικούς παράγοντες τότε η επίδραση της Βασιλείας II είναι σημαντικά περιορισμένη.

vi) Η μετάδοση των κρίσεων

Η μετάδοση των κρίσεων στις σύγχρονες αγορές χρήματος, εξαρτάται από το βαθμό συσχέτισης μεταξύ των τραπεζών και από τον τρόπο αντίδρασης των εποπτικών αρχών σε μια κρίση. Η συμβολή της Βασιλείας II στην αποτελεσματικότητα και σταθερότητα του συστήματος σχετίζεται περισσότερο με τη δυνατότητα συντονισμένης παρέμβασης των εποπτικών αρχών μέσω του Πυλώνα II και με τη δυνατότητα συνεργασίας μεταξύ των διακρατικών εποπτικών αρχών. Η συνεργασία αυτή υφίσταται και αναμένεται να ενδυναμωθεί ιδιαίτερα στις περιπτώσεις των συστημικά σημαντικών τραπεζών, με σκοπό τη μείωση της πιθανότητας μετάδοσης των διασυννοριακών κρίσεων.

2.2.6 Αδυναμίες του Συμφώνου της Βασιλείας II

Το Σύμφωνο της Βασιλείας II είχε ως στόχο να αναβαθμίσει τα κίνητρα των τραπεζών να ελέγξουν τον κίνδυνο των επενδύσεών τους σχετικά με την Βασιλεία I. Επίσης, το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο είχε ως στόχο να μειώσει το εποπτικό arbitrage, την επένδυση δηλαδή σε κεφάλαια όπου ο κίνδυνος είναι μικρότερος με βάση τα κριτήρια του Συμφώνου. Επιπλέον, το νέο Σύμφωνο εκμεταλλεύεται αποτελεσματικά πληροφορίες για την πιστωτική αξιοπιστία των δανειστών της, η οποία είναι γνωστή εσωτερικά στα Πιστωτικά Ιδρύματα, επιτρέποντας στα πιστωτικά ιδρύματα που εκπληρούν κάποιες απαιτήσεις να

εφαρμόζουν την μέθοδο εσωτερικών διαβαθμίσεων (IRB). Συνεπώς, από πολλές απόψεις η Βασιλεία II υπερτερεί της Βασιλείας I. (Tanaka, 2007)

Από την άλλη πλευρά αρκετοί οικονομολόγοι εξέφρασαν ανησυχίες ότι παρόλο που η Βασιλεία II διορθώνει πολλά σοβαρά ελαττώματα της Βασιλείας I, μπορεί να προκαλέσει νέα μειονεκτήματα:

Πολλοί οικονομολόγοι αμφισβητούν κατά πόσο η Βασιλεία II προωθεί πραγματικά την χρηματοοικονομική σταθερότητα. Η πιο ευαίσθητη στον κίνδυνο προσέγγιση για τον υπολογισμό των εποπτικών κεφαλαίων προωθεί την χρηματοοικονομική σταθερότητα στο βαθμό που οι μετρήσεις κινδύνου που χρησιμοποιούνται είναι ακριβείς. Οι μετρήσεις κινδύνου ωστόσο έχουν πολλούς σοβαρούς περιορισμούς. Για παράδειγμα, οι Morris και Shin (1999) υποστήριξαν ότι τα Value-At-Risk (VAR) μοντέλα δεν λαμβάνουν υπόψη την ενδογενή φύση του κινδύνου, έτσι παράγουν ανακριβή μέτρα μεταβλητότητας (πχ. ανακριβείς τυπικές αποκλίσεις). Αυτό συμβαίνει επειδή η υπόθεση που υπάρχει πίσω από τα υπάρχοντα μοντέλα διαχείρισης κινδύνου, όπως το VAR, είναι ότι η τιμή ενός αξιόγραφου πέφτει σε ένα πολύ χαμηλό επίπεδο με συγκεκριμένη εξωγενώς προσδιορισμένη πιθανότητα, ενώ στην πραγματικότητα βραχυπρόθεσμες μεταβολές των τιμών εξαρτώνται από τις πράξεις των συμμετεχόντων στην αγορά. Από την στιγμή που τέτοια μοντέλα μέτρησης κινδύνου δεν λαμβάνουν υπόψη την στρατηγική φύση του κινδύνου, θα μπορούσαν να καταστήσουν τους συμμετέχοντες στην αγορά ανεπαρκώς προετοιμασμένους για μια κατάσταση κρίσης όπου όλοι οι συναλλασσόμενοι προσπαθούν να μειώσουν την έκθεση τους στον κίνδυνο ταυτόχρονα. Κατά την ίδια λογική, αν οι μετρήσεις κινδύνου είναι ανακριβείς τότε και ο υπολογισμός εποπτικών κεφαλαίων που βασίζεται σε αυτές είναι πιθανόν να αποτύχει να προωθήσει την χρηματοοικονομική σταθερότητα.

Η Συνθήκη της Βασιλείας II θα μπορούσε να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία μακροχρόνια, μέσω της επίδρασής της στον τραπεζικό δανεισμό. Πιο συγκεκριμένα, ποια θα μπορούσε να είναι η επίδραση του ρυθμιστικού πλαισίου στην προσφορά των χορηγήσεων από τα Πιστωτικά Ιδρύματα και η επίδραση αυτών στην κυκλοφορία χρήματος.

Αν ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας γίνει πολύ χαμηλός τότε ένα Πιστωτικό Ίδρυμα θα πρέπει είτε να αυξήσει τα κεφάλαιά του, είτε να περικόψει τον δανεισμό του είτε να τροποποιήσει τη σύνθεση του χαρτοφυλακίου του ώστε να ενέχει χαμηλότερο κίνδυνο. Επειδή η αύξηση του κεφαλαίου είναι πιο περίπλοκη και κοστοβόρα διαδικασία, τα Πιστωτικά Ιδρύματα καταφεύγουν στην περικοπή των χορηγήσεών τους. Αν η πρακτική αυτή υιοθετηθεί από πολλά Πιστωτικά Ιδρύματα την ίδια χρονική στιγμή, τότε θα γίνει αισθητή μία μείωση της συνολικής προσφοράς χρήματος στην οικονομία. Προκειμένου να μην επηρεαστεί αρνητικά το Συνολικό Προϊόν της Οικονομίας μέσω της μείωσης των επενδύσεων, οι επιχειρήσεις θα πρέπει να καταφύγουν σε διαφορετικό τρόπο χρηματοδότησής τους. Η ύπαρξη όμως ασύμμετρης πληροφόρησης δυσχεραίνει την εύρεση εναλλακτικών πηγών χρηματοδότησης. Το γεγονός αυτό επηρεάζει περισσότερο τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν μικρή πρόσβαση στις αγορές χρήματος.

Η Επιτροπή της Βασιλείας ανταποκρίθηκε στις αντιδράσεις των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με αποτέλεσμα να τροποποιήσει αρκετά την αρχική της πρόταση που αφορούσε τον δανεισμό των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Στόχος του νέου πλαισίου ήταν να «ευθυγραμμίσει» τα κεφαλαιακά διαθέσιμα με τον κίνδυνο και όχι να προωθήσει συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας.

Ένας ακόμα προβληματισμός των οικονομολόγων είναι το γεγονός ότι η νέα τυποποιημένη μέθοδος ίσως αλλοιώσει τα κίνητρα των επιχειρήσεων στην χρήση εξωτερικών διαβαθμίσεων πιστωτικής ποιότητας. Οι μεγάλοι οίκοι αξιολόγησης εξέφρασαν ανησυχίες ότι η χρήση πιστωτικών διαβαθμίσεων στο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να παρακινήσει τις επιχειρήσεις να προσανατολιστούν σε υψηλότερες διαβαθμίσεις, ώστε να μειώσουν το κόστος δανεισμού τους. Το γεγονός αυτό μπορεί να οδηγήσει τους οίκους αξιολόγησης να υπερεκτιμήσουν τις αξιολογήσεις τους με συνέπεια την υπονόμηση της αξιοπιστίας τους. Επιπλέον, υπάρχει φόβος ότι όλες μαζί οι επικίνδυνες επιχειρήσεις ίσως παραιτηθούν της διαδικασίας αξιολόγησης από τους οίκους αξιολόγησης, από τη στιγμή που ανοίγματα σε αδιαβάθμητες επιχειρήσεις λαμβάνουν χαμηλότερη στάθμιση κινδύνου (100%), από αυτές που έχουν χαμηλή διαβάθμιση (150%) σύμφωνα με την Επιτροπή της Βασιλείας. Κάτι τέτοιο μπορεί να μειώσει τον βαθμό διαφάνειας.

Μια ακόμα κριτική αποτελεί η βαρύνουσα σημασία του ρόλου των διεθνών οίκων αξιολόγησης. Πολλές αναπτυσσόμενες χώρες εστιάζουν στην περιορισμένη διείσδυση της διαβάθμισης στις οικονομίες τους και εκφράζουν ανησυχίες για την ποιότητα των αξιολογήσεων τους. Αυτό είναι επιθυμητό, στο βαθμό που το καινούργιο πλαίσιο ενθαρρύνει την ανάπτυξη πιο εύρωστων εσωτερικών διαβαθμίσεων πιστωτικού κινδύνου. Ο Andrew Crockett δεν δίνει πολύ έμφαση στο ότι η Βασιλεία II τιμωρεί δυσανάλογα τους δανειστές που έχουν χαμηλή ή και καθόλου διαβάθμιση καθώς θεωρεί ότι οι τράπεζες είναι σε θέση να αξιολογήσουν πολύ καλά τον πιστωτικό κίνδυνο και η αλλαγή στην χρέωση του εποπτικού κεφαλαίου δεν θα αλλάξει πολλά πράγματα στο κόστος των δανειστών.

Ο κανονισμός κεφαλαιακής επάρκειας μπορεί να επηρεάζει τον νομισματικό μηχανισμό μετάδοσης. Ο βαθμός ανταπόκρισης της προσφοράς δανείων σε αλλαγές της νομισματικής πολιτικής καθορίζει την δύναμη του νομισματικού μηχανισμού μετάδοσης. Μια σφικτή νομισματική πολιτική μειώνει τα κεφάλαια των τραπεζών και περιορίζει την ικανότητά τους να δανείζουν, αν υπόκεινται στο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας (Chami & Cosimano, 2001 & Van den Heuvel, 2002). Σε ένα απλό στατικό μοντέλο αποδείχτηκε ότι αν ο κανονισμός κεφαλαιακής απαίτησης είναι δεσμευτικός, τα τραπεζικά δάνεια μπορεί να μην αυξηθούν καθόλου σε μια νομισματική επέκταση (Kashyap & Stein, 1994). Ο Van den Heuvel δείχνει ότι οι επιπτώσεις είναι πιο αμυδρές. Συγκεκριμένα, μπορεί αρχικά μια τράπεζα να μην αυξήσει την προσφορά δανείων της σε μια επεκτατική νομισματική πολιτική αλλά τείνει να υπεραντιδρά μετά το πρώτο τρίμηνο. Αυτό συμβαίνει επειδή τα χαμηλότερα επιτόκια αυξάνουν τα κέρδη των τραπεζών και κατά συνέπεια μειώνει την πιθανότητα ο κανονισμός κεφαλαιακών απαιτήσεων να τις εμποδίσει να αυξήσουν την παροχή δανείων στο μέλλον. Συνεπώς, αν οι τράπεζες έχουν λίγα κεφάλαια, η προσφορά δανείων δεν θα ανταποκριθεί αρχικά στην επεκτατική νομισματική πολιτική αλλά μακροχρόνια η ανταπόκρισή της θα είναι πιο εφικτή.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η αντίδραση των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, όσον αφορά στην παροχή δανείων, σύμφωνα με τη νομισματική πολιτική, έρχεται με μια χρονική καθυστέρηση αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε μη επιθυμητά αποτελέσματα. Για παράδειγμα θα μπορούσε να αυξήσει τις χορηγήσεις σε περιόδους οικονομικής άνθησης και περιορισμό τους σε περιόδους οικονομικής ύφεσης στην διάρκεια ενός οικονομικού κύκλου. Την παραπάνω διατύπωση ενισχύει η άποψη ότι ο μετρήσιμος πιστωτικός

κίνδυνος τείνει να πέφτει σε οικονομική άνθηση και να αυξάνεται σε περιόδους ύφεσης. Επομένως, η στάθμιση του κινδύνου σύμφωνα με το Σύμφωνο της Βασιλείας II, είναι πιθανό να υφίσταται αντικυκλικές διακυμάνσεις έτσι ώστε οι τράπεζες να είναι πιο συντηρητικές στις χορηγήσεις τους κατά την διάρκεια υφέσεων και λιγότερο συντηρητικές κατά την διάρκεια οικονομικών ανθήσεων. Τέτοια δανειοδοτική συμπεριφορά μπορεί με την σειρά της να επιδεινώσει την κυκλική μεταβλητότητα του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.

Το Σύμφωνο της Βασιλείας II ενισχύει κατά συνέπεια την προκυκλικότητα (procyclicality) του οικονομικού συστήματος. Αν οι κεφαλαιακές απαιτήσεις είναι πιο ευαίσθητες στην μέτρηση του κινδύνου και ο μετρούμενος κίνδυνος τείνει να ενισχύεται στις οικονομικές πτώσεις (downturns), τα Πιστωτικά Ιδρύματα μπορεί να ενθαρρυνθούν να σταματήσουν τον δανεισμό ακριβώς την στιγμή που η οικονομία είναι πιο ευάλωτη. Μια πρώτη απάντηση σε αυτήν την κριτική είναι ότι αυτή η προκυκλική συμπεριφορά είναι ενδημική (endemic) στα οικονομικά συστήματα και όχι το αποτέλεσμα των εποπτικών κεφαλαιακών απαιτήσεων. Φυσικά είναι σημαντικό το νέο πλαίσιο να μην αμβλύνει τον οικονομικό κύκλο. Πολλές προσεγγίσεις μπορούν να βοηθήσουν, οι οποίες έχουν ενσωματωθεί από την Επιτροπή της Βασιλείας. Κατά πρώτον οι κεφαλαιακές απαιτήσεις, είναι οι ελάχιστες που προτείνονται. Τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα πρέπει να έχουν επαρκή κεφάλαια για κάθε περίπτωση. Αναμένεται λοιπόν να δημιουργήσουν ένα απόθεμα κεφαλαίου τις καλές οικονομικές περιόδους το οποίο να χρησιμοποιήσουν ως απόθεμα ασφαλείας στις φθίνουσες οικονομικές περιόδους. Επίσης, δε θα πρέπει οι κεφαλαιακές απαιτήσεις κάτω από τον Πυλώνα I να εφαρμόζονται τυφλά ή μηχανικά. Ο Πυλώνας II, η

Εποπτική Επίβλεψη και ο Πυλώνας III, η πειθαρχία της αγοράς είναι εξίσου σημαντικοί για τον προσδιορισμό της κεφαλαιακής θέσης μιας τράπεζας, ενισχύοντας το κίνητρο να διατηρούν ένα απόθεμα κεφαλαίου πάνω από το ελάχιστο. Επιπλέον, είναι θεμιτό να χρησιμοποιούνται μέτρα μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου που δεν είναι εξαιρετικά «ευάλωτα» σε βραχυπρόθεσμες αναθεωρήσεις (Crockett A, 2002).

Σύμφωνα με τον Andrew Crockett μια ακόμα κριτική του Σύμφωνο της Βασιλείας II (Crockett A, 2002), αποτελεί το γεγονός ότι είναι πολύ περίπλοκο. Για την άποψη αυτή, μπορεί να αντιπαραθέσει κανείς ότι η το ίδιο το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι από μόνο του πολύ περίπλοκο. Η διαχείριση κινδύνου είναι περίπλοκη και η αντιμετώπιση ότι όλα τα δάνεια έχουν τον ίδιο συντελεστή κινδύνου σύμφωνα με την Βασιλεία I (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα τα αντιμετώπιζαν ως ίσου κινδύνου), έγινε μη ρεαλιστική. Σύμφωνα με τον Πυλώνα I οι κεφαλαιακές απαιτήσεις υπολογίζονται στην βάση πιο διαφοροποιημένων εκτιμήσεων του κινδύνου των ανοιγμάτων. Κανείς δε μπορεί να ισχυριστεί ότι η απλότητα και η μεγαλύτερη ευαισθησία κινδύνου είναι αμοιβαίως συμβατές έννοιες.

Επίσης, έχει υποστηριχθεί ότι η Βασιλεία II επικεντρώνεται περισσότερο στις βιομηχανοποιημένες χώρες και δεν δίνει αρκετή σημασία στις συνθήκες των αναδυόμενων οικονομιών. Ο Andrew Crockett αναγνωρίζει κάποια αλήθεια σε αυτό καθώς η Βασιλεία I δημιουργήθηκε αρχικά με σκοπό να εφαρμοστεί στις διεθνώς δραστηριοποιημένες τράπεζες της ομάδας των G10 κρατών. Είναι οι βασικές αρχές της τραπεζικής εποπτείας που αναπτύχθηκαν τα 1997 από μια αντιπροσωπευτική ομάδα βιομηχανοποιημένων και αναδυόμενων αγορών οικονομιών που αντιπροσωπεύει την βάση της τραπεζικής εποπτείας της Βασιλείας

γενικότερα. Παρόλα αυτά είναι γεγονός ότι οι κατευθύνσεις της Βασιλείας έχουν αξιοσημείωτη δύναμη και για αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ανησυχίες όλων των κρατών.

Το πλαίσιο της Βασιλείας II αποδυναμώθηκε από μια ακολουθία ρυθμιστικών παρεμβάσεων που εφαρμόστηκαν στις αμερικανικές τράπεζες, οι οποίες ξεκίνησαν να εμφανίζονται το 1991 με την κρίση των στεγαστικών δανείων. Το βασικότερο μέτρο “leverage ratio” ή αριθμοδείκτης οικονομικής μόχλευσης, προϋποθέτει ότι τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών είναι τουλάχιστον το 3% των στοιχείων του ισολογισμού της εκάστοτε τράπεζας ανεξάρτητα της ποιότητας των δανείων της και των συστημάτων διαχείρισης που διαθέτει. Το μέτρο αυτό εφαρμόστηκε σε όλες τις τράπεζες και στις θυγατρικές των Ευρωπαϊκών τραπεζών που δραστηριοποιούνταν στην Αμερική. Το μέτρο αυτό προκάλεσε αντιδράσεις και δυσαρέσκεια τόσο στις Ευρωπαϊκές όσο και στις Αμερικανικές Τράπεζες.

2.3 Σύμφωνο Βασιλείας III (2009)

Με τα Σύμφωνο της Βασιλείας I και II εγκαινιάστηκαν και προχώρησαν μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αποσκοπούσαν στη βελτίωση της ικανότητας του τραπεζικού συστήματος να απορροφά τους τριγμούς από τη λειτουργία των αγορών, μειώνοντας τον κίνδυνο κατάχρησης από το χρηματοπιστωτικό σύστημα της πραγματικής οικονομίας. Η Επιτροπή της Βασιλείας είχε σαν στόχο τη βελτίωση της διαχείρισης του κινδύνου, της εσωτερικής διακυβέρνησης καθώς και την ενίσχυση της διαφάνειας των πληροφοριών των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Ένα ισχυρό και ελαστικό χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την οικονομική ανάπτυξη. Τα Πιστωτικά Ιδρύματα παρέχουν σημαντικές υπηρεσίες προς τους καταναλωτές, τις μικρομεσαίες και τις μεγάλες επιχειρήσεις, αλλά και εξυπηρετούν τις κυβερνήσεις, διευκολύνοντας τις καθημερινές τους συναλλαγές, τόσο σε εθνικό όσο και υπερεθνικό επίπεδο. (Basel Committee, 2010)

Ένας από τους σημαντικότερους λόγους της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2008, ήταν ότι ο τραπεζικός κλάδος πολλών κρατών είχε αναπτύξει μια υπερβολική μόχλευση εντός και εκτός των ισολογισμών τους. Η κρίση αποκάλυψε μια σειρά από ελλείψεις και αδυναμίες του υπάρχοντος ρυθμιστικού πλαισίου. Το γεγονός αυτό οδήγησε την Επιτροπή της Βασιλείας να προβεί σε περαιτέρω συστάσεις, με σκοπό την ενδυνάμωση των κανονισμών που σχετίζονται με την κεφαλαιακή επάρκεια, τη ρευστότητα των Πιστωτικών Ιδρυμάτων καθώς και κάποια άλλα θέματα που σχετίζονται με την τραπεζική εποπτεία.

Οι νέες αυτές ενέργειες, που προτάθηκαν από την Επιτροπή, ενσωματώθηκαν στο Σύμφωνο της Βασιλείας III. Πρόκειται για τη δεύτερη

σημαντική αναθεώρηση των κανόνων τραπεζικής εποπτείας, όπως αρχικά περιγράφονταν στο Σύμφωνο της Βασιλείας Ι. Το Σύμφωνο αυτό προέκυψε ύστερα από συνάντηση των είκοσι πιο ισχυρών κρατών του κόσμου (G20), στο Πίτσμπουργκ της Αμερικής, το Σεπτέμβριο του 2009. Οι ηγέτες των G20, έκριναν σκόπιμη την αναθεώρηση του κανονιστικού πλαισίου, ώστε το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα να βγει αλώβητο μέσα από την οικονομική κρίση. Η τελική έγκριση του νέου Συμφώνου πραγματοποιήθηκε στη Σύνοδο Κορυφής στη Σεούλ το Νοέμβριο του 2010.

Η Επιτροπή της Βασιλείας εξέδωσε το Δεκέμβριο του 2009 ένα συμβουλευτικό έγγραφο “Strengthening the Resilience of the Banking Sector”. Η εφαρμογή των νέων κανόνων αναμένεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στην παγκόσμια οικονομία. Σε αυτό περιγράφονται οι αναθεωρημένες προτάσεις της Επιτροπής αναφορικά με τους διεθνείς κανόνες ρευστότητας και κεφαλαιακής επάρκειας. Οι προτάσεις αποσκοπούν στη βελτίωση της ικανότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος να απορροφά κάθε είδους οικονομικές κρίσεις και να αποτρέπει την εξάπλωσή τους στην πραγματική οικονομία.

Από την άλλη όμως πλευρά, τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα αναγκαστούν να δεσμεύουν επιπλέον κεφάλαια και να διατηρούν υψηλότερα επίπεδα ρευστότητας, κάνοντας με τον τρόπο αυτό τον τραπεζικό δανεισμό και τις υπόλοιπες τραπεζικές υπηρεσίες πιο ακριβές και δυσπρόσιτες. Το καίριο ερώτημα που τίθεται, δεν είναι αν θα αυξηθεί το κόστος των τραπεζικών υπηρεσιών, αλλά πόσο θα αυξηθεί. (Elliot, 2010)

2.3.1 Βασικά χαρακτηριστικά του νέου Συμφώνου Βασιλείας III

Προκειμένου η Επιτροπή της Βασιλείας να αντιμετωπίσει τις αδυναμίες των προηγούμενων Συμφώνων προέκρινε μια σειρά αλλαγών στο διεθνές ρυθμιστικό πλαίσιο. Υπάρχει πλέον ένας βασικός διαχωρισμός των μέτρων (Pierre E.C., 2011). Τα μέτρα που αποβλέπουν στην ενδυνάμωση της ελαστικότητας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων σε περιόδους έντασης, χαρακτηρίζονται ως κανόνες μικροπροληπτικής (micro prudential) ρυθμιστικής παρέμβασης. Τα μέτρα που αποβλέπουν στη αντιμετώπιση συστημικών κινδύνων αλλά και στην ενίσχυση της προκυκλικότητας, αναφέρονται ως κανόνες μακροπροληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης. Οι κανόνες αυτοί, όπως και οι Πυλώνες του Συμφώνου της Βασιλείας II, συνδέονται και αλληλοσυμπληρώνονται, καθώς μεγαλύτερη ελαστικότητα στο επίπεδο του Πιστωτικού Ιδρύματος μειώνει τον κίνδυνο εμφάνισης συστημικών κρίσεων. Στη συνέχεια εξετάζονται τα πέντε βασικά καινοτόμα χαρακτηριστικά του Συμφώνου.

i) Αναβάθμιση της ποιότητας, της διαφάνειας και της συνέπειας της κεφαλαιακής βάσης των Πιστωτικών Ιδρυμάτων.

Μέχρι πρότινος τα Πιστωτικά Ιδρύματα ήταν υποχρεωμένα να διατηρούν 2% των κοινών μετοχών τους για την κάλυψη στοιχείων του ενεργητικού εκτεθειμένων σε κίνδυνο. Είναι πολύ σημαντικό η έκθεση των Πιστωτικών Ιδρυμάτων σε κίνδυνο να καλύπτεται από υψηλής ποιότητας ίδια κεφάλαια. Το υπάρχον πλαίσιο έδινε τη δυνατότητα σε ορισμένα Πιστωτικά Ιδρύματα να εμφανίζουν ισχυρό δείκτη κεφαλαίων Tier1, ενώ στην πραγματικότητα είχαν περιορισμένα ίδια κεφάλαια. Η κρίση απέδειξε ότι οι ζημιές και οι διαγραφές αφαιρούνται από τα παρακρατηθέντα κέρδη, τα

οποία με τη σειρά τους αποτελούν μέρος των ιδίων κεφαλαίων. Επίσης, αποκάλυψε και την ασυνέπεια στον ορισμό του κεφαλαίου μεταξύ των διάφορων εθνικών νομοθεσιών και την απουσία δημοσιοποίησης στοιχείων που βοηθούν στην εκτίμηση και σύγκριση της ποιότητας των κεφαλαίων μεταξύ των διάφορων Πιστωτικών Ιδρυμάτων.

Τα παραπάνω οδήγησαν στην πρόταση ότι θα πρέπει μεγαλύτερο μέρος των βασικών ιδίων κεφαλαίων (core Tier1 capital) να αποτελείται από κοινές μετοχές, παρακρατηθέντα κέρδη και αποθεματικά. Το υπόλοιπο των κεφαλαίων Tier1 θα πρέπει να αποτελείται από δευτερεύοντα κεφάλαια, όπως είναι οι προνομιούχες μετοχές και κεφάλαια που προβλέπουν διανομή με δικαίωμα επιλογής μη συσσωρευμένων μερισμάτων ή κουπονιών που δεν έχουν ημερομηνία ωρίμανσης ούτε κάποιο κίνητρο εξαγοράς. Τα κεφάλαια Tier2 θα εναρμονιστούν αντιστοίχως ενώ τα Tier3 κεφάλαια, που αποσκοπούσαν μόνο στην κάλυψη του κινδύνου αγοράς, θα καταργηθούν.

Η Επιτροπή προτείνει την σταδιακή εισαγωγή των αλλαγών αυτών έτσι ώστε να διαφυλάσσεται η λειτουργία των υφιστάμενων κεφαλαιακών προϊόντων. Επίσης, η Επιτροπή εξετάζει τον καθορισμό κριτηρίων για τη μετατρεψιμότητα των κεφαλαίων για τον χαρακτηρισμό τους σε Tier1 ή Tier2, ώστε να εξασφαλίζεται μεγαλύτερη απορροφητικότητα των απωλειών.

Η τελική προτεινόμενη δομή των ενισχυμένων ρυθμιστικών κεφαλαίων ως ποσοστό του σταθμισμένου ενεργητικού που προβλέπει το Σύμφωνο της Βασιλείας III είναι η εξής: (Caruana, 2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΕΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ

<u>Κοινές μετοχές</u>	Βασιλεία	Βασιλεία
	II	III
Ελάχιστα κεφάλαια	2%	4,50%
Σταθεροποιητικά κεφάλαια	0%	2,50%
Συνολικά απαιτούμενα κεφάλαια		7%

<u>Κεφάλαια Tier1</u>		
Ελάχιστα κεφάλαια	4%	6%
Συνολικά απαιτούμενα κεφάλαια		8,50%

<u>Συνολικά κεφάλαια</u>		
Ελάχιστα κεφάλαια	8%	8%
Απαιτούμενα κεφάλαια		10,50%

ii) Ενίσχυση της κάλυψης κινδύνου.

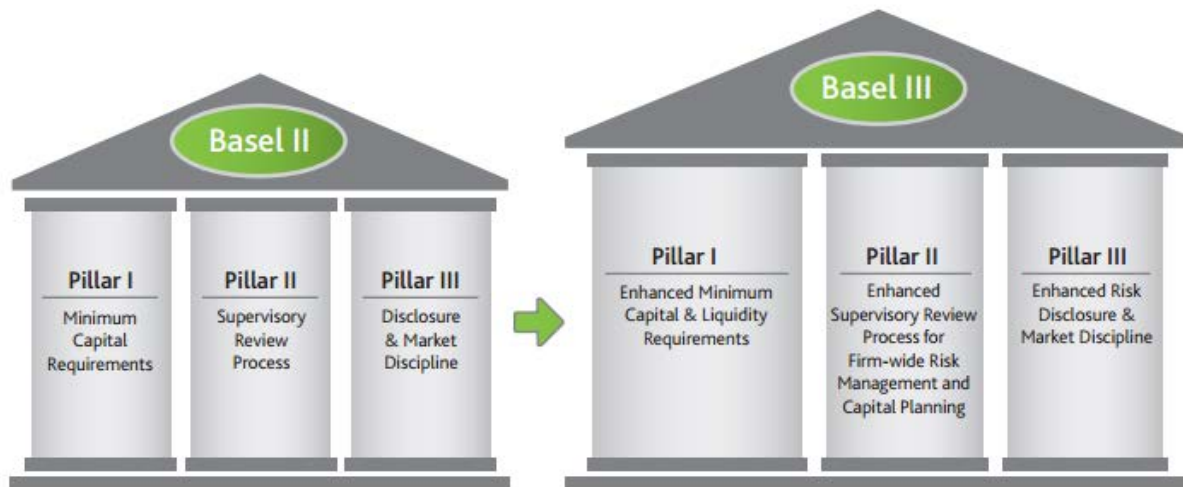
Η πρόσφατη οικονομική κρίση κατέδειξε ότι υπάρχει ανάγκη ενίσχυσης των κεφαλαιακών απαιτήσεων για την κάλυψη του κινδύνου αντισυμβαλλόμενου, ο οποίος προέρχεται από στοιχεία εντός και εκτός του ισολογισμού των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, καθώς επίσης και από την έκθεσή τους σε παράγωγα, γeros και από δραστηριότητες που χρηματοδοτούνται από αξιόγραφα. Η Επιτροπή προτείνει την χρήση ενός πιο αυστηρού Value At Risk (VAR) μοντέλου, βασισμένου σε στοιχεία δωδεκαμήνου για τη μέτρηση της έκθεσης σε κίνδυνο από τιτλοποιήσεις και τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων για τα Πιστωτικά Ιδρύματα που δραστηριοποιούνται διεθνώς. Οι αλλαγές προβλέπουν και αναβάθμιση των κανόνων του Πυλώνα II και του Πυλώνα III.

Κατά συνέπεια τα Πιστωτικά Ιδρύματα καλούνται να ορίσουν τις κεφαλαιακές τους απαιτήσεις έναντι του πιστωτικού κινδύνου αντισυμβαλλόμενου, χρησιμοποιώντας αυστηρότερα δεδομένα. Το γεγονός

αυτό εκτιμάται ότι θα μπορεί να αποτρέψει τη μείωση των απαιτήσεων σε περιόδους αστάθειας, αλλά και θα καταπολεμήσει την τάση για προκυκλικότητα. Η προσέγγιση αυτή είναι ανάλογη με αυτή της διαχείρισης του κινδύνου αγοράς. Τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα δεσμεύουν περισσότερα κεφάλαια σε περίπτωση επιδείνωσης της πιστοληπτικής ικανότητας ενός αντισυμβαλλόμενου. Η ρύθμιση αυτή προβλέπονταν και στο πλαίσιο της Βασιλείας II, μόνο όμως στην περίπτωση αθέτησης πληρωμής του αντισυμβαλλόμενου.

Για την κάλυψη του συστημικού κινδύνου που προέρχεται από την αγορά παραγώγων, η Επιτροπή θέτει νέα κριτήρια σε συνεργασία με την Επιτροπή Συστημάτων Διακανονισμού και Πληρωμών. Όσες από τις εγγυήσεις των Πιστωτικών Ιδρυμάτων ακολουθούν τα κριτήρια αυτά, θα βαθμολογούνται με μηδενικό συντελεστή στάθμισης κινδύνου. Παράλληλα αυξάνονται οι κεφαλαιακές απαιτήσεις για τα παράγωγα που διαπραγματεύονται over the counter, προωθώντας με τον τρόπο αυτό τη μεταφορά των συναλλαγών σε οργανωμένες αγορές και ανταλλακτήρια (exchanges).

Για την κάλυψη του συστημικού κινδύνου εντός του χρηματοπιστωτικού τομέα, προκρίνεται η αύξηση των συντελεστών στάθμισης για έκθεση έναντι άλλων χρηματοπιστωτικών οργανισμών σε σύγκριση με την έκθεση έναντι μη χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Αυτό έγινε γιατί διαπιστώθηκε ότι κίνδυνος σε έκθεση μεταξύ των χρηματοπιστωτικών οργανισμών εμφανίζει πού υψηλό βαθμό συσχέτισης.



Moody's Analytics: Το Σύμφωνο της Βασιλείας III ενισχύει τους τρεις Πυλώνες της Συνθήκης της Βασιλείας II και ιδιαίτερα τον Πυλώνα I, μέσω των επιπρόσθετων κεφαλαιακών απαιτήσεων και του ελάχιστου επιπέδου ρευστότητας.

iii) Ελάχιστο επίπεδο ρευστότητας (liquidity coverage ratio)

Η δέσμευση κεφαλαίων για την αντιμετώπιση του πάσης φύσεως κινδύνου, αποτελεί μια αναγκαία συνθήκη για τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, όχι όμως και ικανή. Η ύπαρξη επαρκούς ρευστότητας, η οποία θα προσδιορίζεται από τους εποπτικούς μηχανισμούς, είναι εξίσου πολύ σημαντική. Μέχρι τη Βασιλεία III όμως, δεν είχε θεσμοθετηθεί ένα πλαίσιο για την ρευστότητα το οποίο να εφαρμόζεται στα Πιστωτικά Ιδρύματα διεθνώς. Το Σύμφωνο της Βασιλείας III καθιερώνει ένα πλαίσιο κανόνων για τη ρευστότητα, αποσκοπώντας στη δημιουργία ενός ομοιογενούς πεδίου που θα ευνοεί τον υγιή ανταγωνισμό των Πιστωτικών Ιδρυμάτων σε παγκόσμιο επίπεδο.

Κατά την εμφάνιση της κρίσης πολλά Πιστωτικά Ιδρύματα, ενώ διέθεταν ισχυρή κεφαλαιακή βάση, αντιμετώπισαν δυσκολίες επειδή δεν έκαναν συνετή διαχείριση της ρευστότητάς τους. Στο γεγονός αυτό συνετέλεσε το γεγονός ότι στη φάση της ανόδου το κόστος χρήματος ήταν χαμηλό και η χρηματοδότηση ήταν εύκολα διαθέσιμη. Όταν όμως το τοπίο στις αγορές αντιστράφηκε, προέκυψαν εντονότατα προβλήματα ρευστότητας και για μεγάλα χρονικά διαστήματα.

Οι διαφορές που προκύπτουν μεταξύ των περιουσιακών στοιχείων του ενεργητικού και των υποχρεώσεων του παθητικού, δημιουργούν το πρόβλημα ρευστότητας. Όταν υπάρχει υπέρβαση των υποχρεώσεων, έναντι των στοιχείων του ενεργητικού, το Πιστωτικό Ίδρυμα καλείται να επενδύσει την πλεονάζουσα ρευστότητα. Στην αντίθετη περίπτωση, το Πιστωτικό Ίδρυμα θα πρέπει να καλύψει το κενό χρηματοδότησης με άντληση ρευστότητας. Το Σύμφωνο της Βασιλείας III εισάγει δύο νέους δείκτες ρευστότητας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων.

Ο πρώτος δείκτης είναι ο «Δείκτης Κάλυψης Ρευστότητας» (Liquidity Coverage Ratio), που αφορά σε ένα συντελεστή κάλυψης βραχυπρόθεσμης ρευστότητας 30 ημερών. Ο δείκτης διασφαλίζει ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα που δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο έχουν επαρκή ρευστοποιήσιμα περιουσιακά στοιχεία υψηλής ποιότητας, ώστε να είναι σε θέση να ανταπεξέρχονται σε περιπτώσεις αδυναμίας χρηματοδότησής τους και σε πιθανές διακυμάνσεις της ρευστότητάς τους.

Ο δεύτερος δείκτης είναι ο «Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης» (Net Stable Funding Ratio), ο οποίος έχει τη μορφή ενός πιο μακροπρόθεσμα δομημένου δείκτη για την αντιμετώπιση προβλημάτων

ρευστότητας. Ταυτόχρονα παρέχει το κίνητρο στα Πιστωτικά Ιδρύματα να χρησιμοποιούν σταθερές πηγές χρηματοδότησης των δραστηριοτήτων τους.

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η απουσία ενός διεθνούς πλαισίου κανόνων για τον προσδιορισμό και τη διατήρηση ενός κοινά αποδεκτού επιπέδου ρευστότητας επέτεινε την κρίση. Το νέο Σύμφωνο περιλαμβάνει μια δέσμη μέτρων για τη βελτίωση της διασυννοριακής συνεργασίας μεταξύ των εποπτικών αρχών. Οι εποπτικές αρχές θα είναι πλέον σε θέση να εντοπίζουν τις τάσεις ρευστότητας τόσο για το σύνολο του τραπεζικού συστήματος μιας χώρας, όσο και για κάθε ένα Πιστωτικό Ίδρυμα χωριστά.

iv) Δείκτης μόχλευσης (leverage ratio)

Βασικό χαρακτηριστικό των κρίσεων στο χρηματοπιστωτικό τομέα διαχρονικά είναι η εμφάνιση υπερβολικής μόχλευσης. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος πολλά Πιστωτικά Ιδρύματα αναγκάστηκαν να προχωρήσουν σε άτακτες ρευστοποιήσεις στοιχείων του ενεργητικού τους, προκειμένου να μειώσουν τη μόχλευση τους. Το γεγονός αυτό προκάλεσε μείωση των στοιχείων του ενεργητικού τους, περαιτέρω ρευστοποιήσεις και τελικά σε μείωση της ικανότητάς τους για νέες χορηγήσεις.

Ο δείκτης μόχλευσης είναι το κλάσμα των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο των μη σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού. Το Σύμφωνο της Βασιλείας III εισάγει, για την αντιμετώπιση του παραπάνω φαινομένου, ενός δείκτη μόχλευσης, σε ελάχιστο ύψος 3%. Το όριο αυτό θα διασφαλίζει ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα δε θα αυξάνουν υπέρμετρα το δανεισμό τους και θα εισάγει επιπλέον χαρακτηριστικά ασφαλείας στα χρησιμοποιούμενα μοντέλα μέτρησης του κινδύνου. Ο δείκτης μόχλευσης θα χρησιμοποιείται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι συγκρίσιμος μεταξύ των διάφορων χωρών, προωθώντας

την εξομάλυνση των υπαρχόντων διαφορών μέσω των διεθνών λογιστικών προτύπων.

Ο δείκτης μόχλευσης αναφέρεται ως ένα μέτρο που θα εμποδίζει την κατάσταση να ξεφύγει από τον έλεγχο και θα χρησιμοποιείται για τον περιορισμό εμφάνισης παρόμοιων ανεπιθύμητων καταστάσεων. Το μειονέκτημα στην περίπτωση αυτή είναι ότι όσο κεφάλαιο απαιτείται ως εγγύηση για ένα αξιόγραφο μειωμένου κινδύνου πχ. Ομόλογο Γερμανίας, το ίδιο κεφάλαιο απαιτείται και για ένα δάνειο υψηλού ρίσκου. Σε κάθε περίπτωση όμως, αποφεύγονται τα προβλήματα από τη χρήση πολύ χαμηλών συντελεστών στάθμισης κινδύνου.

ν) Δημιουργία ειδικών κεφαλαιακών αποθεμάτων (capital buffers) για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας.

Όπως προαναφέρθηκε, ένας από τους παράγοντες που επέτεινε την κρίση, ήταν η ενδημική τάση που υπάρχει στην αγορά για την εμφάνιση προκυκλικής συμπεριφοράς. Η Επιτροπή της Βασιλείας εισάγει μια σειρά μέτρων με σκοπό να κάνει το χρηματοπιστωτικό σύστημα πιο ευπροσάρμοστο σε τέτοιες συμπεριφορές και ικανό να απορροφά κραδασμούς αντί να μεταδίδει τους κινδύνους στην ευρύτερη οικονομία. Με τα μέτρα αυτά επιδιώκεται να μειωθεί η τάση για προκυκλικότητα που δημιουργείται από τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις και να προωθηθεί ένα μοντέλο προβλέψεων με ευρύτερο χρονικό ορίζοντα. Επίσης, επιδιώκεται η δημιουργία σταθεροποιητικών αποθεματικών σε περιόδους άνθησης, τα οποία θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περιόδους κρίσεων και θα συμβάλλουν στην επίτευξη του ευρύτερου μακροπροληπτικού στόχου της προστασίας του τραπεζικού τομέα σε περιπτώσεις υπερβολικής πιστωτικής έκτασης.

Η αντιμετώπιση της προκυκλικότητας γίνεται με τους εξής τρόπους (Θωμαδάκης Σ. – Λοΐζος Κ., 2011): Σχηματισμός ενός κεφαλαιακού αποθέματος συντήρησης. Το απόθεμα αυτό κεφαλαίου θα δημιουργείται σε ομαλές περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και θα έχει ως στόχο την απορρόφηση των ζημιών σε περιόδους οικονομικής πίεσης. Το ποσοστό στο οποίο θα ανέρχεται το κεφάλαιο αυτό θα είναι 2,5% επί του κινδύνου του Ενεργητικού και θα αποτελείται αποκλειστικά από τα κύρια στοιχεία των βασικών ιδίων κεφαλαίων (Tier1). Η ανάκτηση του κεφαλαίου αυτού θα πρέπει να γίνεται άμεσα από τα Πιστωτικά Ιδρύματα, μέσω των μειώσεων στα πριμ (bonus) των στελεχών του ιδρύματος, όπως επίσης και μέσω της μη καταβολή μερισμάτων στους μετόχους.

Στο ξεκίνημα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ένας μεγάλος αριθμός Πιστωτικών Ιδρυμάτων συνέχιζε να κάνει μεγάλες διανομές κερδών με τη μορφή μερισμάτων, επαναγοράς ιδίων μετοχών και γενναιόδωρων προγραμμάτων αποζημίωσης των στελεχών τους, παρόλο που η οικονομική τους θέση και η θέση του κλάδου συνεχώς επιδεινώνονταν. Η πρακτική αυτή προέρχονταν από την πεποίθηση ότι κάθε μείωση στα διανεμόμενα κέρδη ισοδυναμεί σε σημάδι αδυναμίας του Πιστωτικού Ιδρύματος. Τέτοιου είδους συμπεριφορά όμως οδήγησε στην μείωση των διαθέσιμων κεφαλαίων για την απορρόφηση των ζημιών, καθιστώντας τον τραπεζικό κλάδο λιγότερο ελαστικό.

Ο δεύτερος τρόπος για την αντιμετώπιση της προκυκλικότητας αποτελεί η σύνθεση του Αντικυκλικού Κεφαλαιακού Αποθέματος. Το απόθεμα αυτό θα κυμαίνεται μεταξύ του 0% έως 2,5%. Όπως έγινε ορατό μέσα από την τελευταία κρίση, οι ζημιές που καταγράφηκαν στον τραπεζικό τομέα μετά από μια περίοδο υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης, ήταν πολύ

μεγάλες. Οι ζημιές αυτές είναι σε θέση να αποσταθεροποιήσουν τις αγορές χρήματος και αυτό με τη σειρά του να επιτείνει την ύφεση στην πραγματική οικονομία. Οι εθνικές εποπτικές αρχές θα είναι εκείνες που θα ενεργοποιούν την εφαρμογή του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος, όταν κρίνουν ότι η πιστωτική επέκταση σε κάθε χώρα είναι υπερβολική και ενέχει συστημικό κίνδυνο.

Μέσω του αποθέματος αυτού, αυξάνεται η ικανότητα των Πιστωτικών Ιδρυμάτων να απορροφούν ζημιές σε περιόδους οικονομικής ύφεσης. Επιπλέον, επειδή τα ίδια κεφάλαια είναι μια ακριβή μορφή χρηματοδότησης, η συσσώρευσή τους συντελεί στο μετριασμό της υπέρμετρης πιστωτικής ανάπτυξης.

2.3.2 Χρονοδιάγραμμα εφαρμογής του Συμφώνου της Βασιλείας III

Οι επικεφαλές των χωρών των G20 ανέθεσαν στην Επιτροπή της Βασιλείας την οριστικοποίηση και την κατάρτιση των κανόνων που θα διέπουν το νέο αναθεωρημένο πλαίσιο πριν από τη συνάντηση κορυφής στη Σεούλ το Νοέμβριο του 2010. Για το σκοπό αυτό δόθηκε για δημόσιο σχολιασμό μια σειρά συμβουλευτικών εγγράφων και μελετών με τις νέες προτάσεις. Παράλληλα η Επιτροπή της Βασιλείας σε συνεργασία με την Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (BIS) και το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSI) πραγματοποίησε μελέτες για τις πιθανές επιπτώσεις που θα έχει η εφαρμογή των προτάσεων τόσο στο επίπεδο των αγορών χρήματος, όσο και στην πραγματική οικονομία.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Master in Public Management

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
------	------	------	------	------	------	------	------	------

Κεφάλαια

Δείκτης Μόχλευσης (Leverage Ratio)	Εποπτική παρακολούθηση		Παράλληλη εφαρμογή από 1/1/2013- 1/1/2017 Εκκίνηση δημοσιοποίησης 1/1/2015				Υλοποίηση		
Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Capital Ratio) Minimum Common Equity			3,5%	4,0%	4,5%			4,5%	
Κεφαλαιακό Απόθεμα Συντήρησης (Capital Conservation Buffer)					0,625%	1,25%	1,875%	2,5%	
Ελάχιστα κεφαλαιακά αποθέματα			3,5%	4,0%	4,5%	0,625%	1,250%	1,875%	7,0%
Φάση μετασχηματισμού των Tier1 Phase-in of deductions in Common Equity Tier1 (CET1)				20%	40%	60%	80%	100%	100%
Ελάχιστα Tier1 Κεφάλαια (Minimum Tier1 Capital)			4,5%	5,5%	6,0%			6,0%	
Ελάχιστα Συνολικά Κεφάλαια (Minimum Total Capital)	8,0%							8,0%	
Ελάχιστα Συνολικά Κεφάλαια (+) Απόθεμα Συντήρησης (Min Total Capital plus CCB)			8,0%		8,625%	9,250%	9,875%	10,5%	
Στοιχεία που δε συμπεριλαμβάνονται στα core Tier1 & Tier2 Κεφάλαια			Εξάλειψη των στοιχείων αυτών σε διάστημα 10 ετών (10% ανά έτος)						
Αντικυκλικό Κεφαλαιακό Απόθεμα (Countercyclical Buffer)			0% - 2,5%						

Ρευστότητα

Ελάχιστο Επίπεδο Ρευστότητας (Liquidity Coverage Ratio)	Περίοδος Παρακολούθησης	Εισαγωγή ελάχιστου ποσοστού				
		60%	70%	80%	90%	100%
Δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης (Net Stable Funding Ratio)		Περίοδος Παρακολούθησης				Εισαγωγή ελάχιστου ποσοστού

Χρονοδιάγραμμα Εφαρμογής του Συμφώνου της Βασιλείας III

«Η έννοια του κινδύνου στις αγορές χρήματος
και το ρυθμιστικό πλαίσιο των Συνθηκών της Βασιλείας»
Χριστοδουλόπουλος Ευστάθιος

Η εφαρμογή των διατάξεων της Βασιλείας III θα γίνει τμηματικά, με αφετηρία το 2013 και ορίζοντα έξι ετών. Επειδή όμως ορισμένες από τις προτάσεις είχαν το χαρακτήρα του κατεπείγοντος, προτάθηκε να μπου σε εφαρμογή με άμεση προτεραιότητα. Επίσης, προκρίθηκε η συνεχής παρακολούθηση των αγορών, προκειμένου να εντοπισθούν από την αρχή ενδεχόμενες αδυναμίες του νέου Συμφώνου, με στόχο τη διενέργεια των όποιων τροποποιήσεων, για να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της αγοράς και στην αντιμετώπιση της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης.

Η Επιτροπή της Βασιλείας δημοσιοποιεί ανά τακτά χρονικά διαστήματα την πρόοδο υλοποίησης και ενσωμάτωσης του ρυθμιστικού πλαισίου της Βασιλείας III στις χώρες-μέλη της. Η τελευταία έκθεση κοινοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2013. Σε αυτήν αναφέρεται ότι 11 μέλη (Αυστραλία, Κίνα, Καναδάς, Ινδία, Χονγκ Κονγκ, Ιαπωνία, Μεξικό, Σαουδική Αραβία, Σιγκαπούρη, Ελβετία και Νότια Αφρική) έχουν ολοκληρώσει την ενσωμάτωση στο νομικό και ρυθμιστικό τους πλαίσιο τις νέες διατάξεις. Τρία μέλη (Ρωσία, Αργεντινή, Βραζιλία) έχουν ετοιμάσει το τελικό ρυθμιστικό πλαίσιο αλλά δεν το έχουν θέσει σε ισχύ. Οι υπόλοιπες χώρες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται και οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν δημοσιεύσει προσχέδια του πλαισίου που πρόκειται να εφαρμοστεί.

Αναφορικά με τις χώρες που δεν είναι μέλη της Επιτροπής, το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας δημοσιοποίησε το 2012 τα αποτελέσματα της έρευνας για την υιοθέτηση των κανόνων της Βασιλείας. Σε

αυτή συμμετείχαν 70 χώρες, από τις οποίες πάνω από τις μισές είναι σε διαδικασία υλοποίησης των οριζόμενων στο Σύμφωνο της Βασιλείας III.

2.3.3 Επιπτώσεις του Συμφώνου της Βασιλείας III

i) Επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία

Τον Αύγουστο του 2010 δημοσιοποιήθηκε από την Επιτροπή της Βασιλείας η αναφορά με τίτλο “An assessment of the long-term economic impact of stronger capital and liquidity requirements”. Το Δεκέμβρη του ίδιου έτους δημοσιοποιήθηκε από κοινού από το Συμβούλιο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (FSB) και την Επιτροπή της Βασιλείας η αναφορά “Final report on the assessment of the macroeconomic impact of the transition to stronger capital and liquidity requirements”. Με τις δύο αυτές εκθέσεις επιχειρείται να εκτιμηθούν οι καθαρές οικονομικές επιπτώσεις από την εφαρμογή των νέων αυξημένων ορίων κεφαλαιακής επάρκειας και ρευστότητας κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου μέχρι την ολοκλήρωση της εφαρμογής τους.

Σύμφωνα με αυτές φαίνεται ότι υπάρχουν ευδιάκριτα μακροπρόθεσμα οικονομικά οφέλη, τα οποία συμβάλλουν στην δημιουργία ενός πιο εύρωστου και ισχυρού παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Τα οφέλη εστιάζονται στη μείωση της πιθανότητας εμφάνισης μελλοντικών κρίσεων και στη μείωση των επιπτώσεων που αυτές θα έχουν αν εμφανιστούν. Τα οφέλη εκτιμάται ότι θα ξεπερνούν κατά πολύ τα κόστη που δημιουργούνται στις αγορές από τη μεταβατική περίοδο προσαρμογής των Πιστωτικών Ιδρυμάτων στους νέους ενισχυμένους κανόνες του ρυθμιστικού πλαισίου.

Μέσα στο έτος 2011 διάφορες ομάδες μελετών πραγματοποίησαν περαιτέρω έρευνες για την εκτίμηση των επιπτώσεων στην πραγματική οικονομία. Η ομάδα μακροοικονομικής αξιολόγησης της Επιτροπής της Βασιλείας (Macroeconomic Assessment Group), υπολόγισε ότι αν οι νέες ρυθμίσεις εφαρμοστούν με χρονικό ορίζοντα άνω των τεσσάρων ετών, τότε κάθε ποσοστιαία μονάδα αύξησης που θα επιβληθεί στο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, θα επιφέρει μείωση στο ΑΕΠ κατά 0,19%-0,20% μετά την ολοκλήρωση της εφαρμογής του νέου πλαισίου. Σε όρους ανάπτυξης, μια αύξηση της τάξεως του 1%, θα οδηγήσει σε μείωση του ετήσιου ρυθμού ανάπτυξης κατά 0,04% σε διεθνές επίπεδο. Επίσης, μια αύξηση κατά 25% των ρευστών διαθεσίμων εκτιμάται ότι θα έχει επίπτωση στη συνολική οικονομία, η οποία δε θα ξεπερνά το μισό της επίπτωσης που θα επιφέρει η αύξηση κατά μια μονάδα στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Οι παραπάνω επιπτώσεις θα είναι ελαφρώς μεγαλύτερες εάν επιλέγονταν μία διετής μεταβατική περίοδος προσαρμογής. Αντίθετα, αν η περίοδος εφαρμογής επεκτείνονταν πέρα από τα τέσσερα χρόνια, τότε η διαφορά θα ήταν ασήμαντη. Τα παραπάνω αποτελέσματα δείχνουν ότι οι προτεινόμενες αλλαγές θα έχουν στη χειρότερη περίπτωση μέτριες επιπτώσεις στη συνολική παραγωγή με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει μια ικανή μεταβατική περίοδος για την εφαρμογή τους. (Ceccheti S. 2010)

Σε έρευνα που διεξήγαγαν το 2011 οι οικονομολόγοι Slovik & Courneade για λογαριασμό του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD), κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η αύξηση των δανειακών περιθωρίων, ως συνέπεια της αύξησης των κεφαλαιακών απαιτήσεων θα προκαλέσει μείωση του ρυθμού ανάπτυξης του ΑΕΠ από 0,05% έως 0,15%.

Από την αναδιάρθρωση των κεφαλαίων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, προκύπτει η ανάγκη για πρόσθετη χρηματοδότηση των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Το ποσό που θα πρέπει να αντληθεί σε κοινές μετοχές από τα Πιστωτικά Ιδρύματα, σύμφωνα με την εταιρεία συμβούλων McKinsey, ανέρχεται στα 1,1 τρισεκατομμύρια ευρώ για τις ευρωπαϊκές χώρες και σε 870 δισεκατομμύρια δολάρια για τις Η.Π.Α. Η άντληση των κεφαλαίων δεν αναμένεται να είναι το μεγαλύτερο κόστος για τα ιδρύματα αυτά, αλλά η εισαγωγή των δεικτών ρευστότητας. Η χρήση του δείκτη Ελάχιστου Επίπεδου Ρευστότητας θα αναγκάσει τις τράπεζες να διατηρούν στα χαρτοφυλάκια τους εύκολα ρευστοποιήσιμα στοιχεία, τα οποία όμως αποφέρουν μικρά κέρδη. Η υιοθέτηση του δείκτη Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης, θα υποχρεώσει τα Πιστωτικά Ιδρύματα να αναζητήσουν περισσότερες μακροχρόνιες πηγές χρηματοδότησης. Έτσι περιορίζονται οι υποχρεώσεις βραχυπρόθεσμης διάρκειας, αυξάνοντας παράλληλα το κόστος δανεισμού.

Ανάλογες με τις μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις που θα υπάρξουν στην παγκόσμια οικονομία, θα είναι και οι επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία. Οι αλλαγές θα προκαλέσουν μείωση του δανεισμού και της πιστωτικής επέκτασης των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Από την εφαρμογή των διατάξεων του Συμφώνου της Βασιλείας III, θα υπάρξει σταδιακά μείωση της κερδοφορίας και θα επηρεαστεί ο δείκτης απόδοσης κεφαλαίων προς τα ίδια κεφάλαια (ROE – Return on Equity). Η πτώση του δείκτη, θα επιφέρει αλλαγές και επιβάρυνση της θέσης του τραπεζικού κλάδου, έναντι των άλλων κλάδων της οικονομίας από επενδυτική σκοπιά. Παράλληλα, αναμένεται να ενισχυθεί ο ρόλος της Τράπεζας της Ελλάδος προκειμένου να μπορεί να παρακολουθεί

την κίνηση των νέων μεγεθών που διαμορφώνονται στον χρηματοοικονομικό χάρτη της εγχώριας και διεθνούς αγοράς χρήματος.

ii) Επιπτώσεις στα Πιστωτικά Ιδρύματα

Η αύξηση των ελάχιστων κεφαλαιακών αποθεμάτων που θα πρέπει να διατηρούν τα Πιστωτικά Ιδρύματα, θα έχει ως συνέπεια την αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου. Με το νέο ορισμό που δίνεται στα Ίδια Κεφάλαια, τα Πιστωτικά Ιδρύματα θα οδηγηθούν στην περαιτέρω αύξηση των κεφαλαιακών τους αποθεμάτων, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι αυτή τη στιγμή στα Tier1 κεφάλαιά τους συμπεριλαμβάνονται κεφάλαια χαμηλότερης ποιότητας. Σε συνδυασμό με το δυσμενές οικονομικό περιβάλλον που υπάρχει την περίοδο αυτή, το νέο πλαίσιο είναι πιθανό να οδηγήσει σε περαιτέρω απομόχλευση και συρρίκνωση του Ενεργητικού και σε συγχωνεύσεις. Τα παραπάνω αναμένεται να συμβούν στην περίπτωση κατά την οποία δεν είναι εφικτή η άντληση των κεφαλαίων που απαιτούνται από την έκδοση κοινών μετοχών (Καραμούζης Ν. – Χαρδούβελη Γ., 2011).

Η αύξηση των κεφαλαιακών αποθεμάτων θα οδηγήσει σε αύξηση του δείκτη μόχλευσης, ο οποίος είναι το πηλίκο των Ιδίων Κεφαλαίων προς το Σύνολο του Ενεργητικού. Οι κανόνες του νέου πλαισίου προκαλούν ταυτόχρονη αύξηση του παρονομαστή και μείωση του αριθμητή. Οι επιπτώσεις όμως στα Πιστωτικά Ιδρύματα αναμένεται να μην είναι σημαντικές, λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη μιας μεταβατικής περιόδου για την υλοποίηση των κανόνων της Βασιλείας III. Επίσης, οι δείκτες ρευστότητας θα τείνουν να οδηγήσουν τους καταθέτες στην επιστροφή των καταθέσεών

τους, καθώς τα κεφάλαια αυτά αποτελούν μια σταθερή και μακροχρόνια πηγή χρηματοδότησης των Πιστωτικών Ιδρυμάτων.

Τις θέσεις της Επιτροπής της Βασιλείας δε συμμερίζονται όμως οι εκπρόσωποι του χρηματοπιστωτικού τομέα. Συμφώνα με τον επικεφαλής της Deutsche Bank και πρόεδρο του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (IIF), εκφράστηκαν έντονες ανησυχίες για τη δυνατότητα συντονισμού των κρατών με στόχο τη λήψη επιπρόσθετων μέτρων σε μονομερή βάση πέραν των διεθνών ορίων. Σύμφωνα με τον πρόεδρο της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ «Οι τράπεζες θα υπαχθούν σε νέο ρυθμιστικό πλαίσιο σε κάθε περιφέρεια όπου δραστηριοποιούνται ανεξαρτήτως έδρας. Αυτό θα στερήσει δάνεια από τις εταιρείες και θα πλήξει άμεσα θέσεις εργασίας».

Οι εκπρόσωποι των Πιστωτικών Ιδρυμάτων θεωρούν ότι πρέπει να εφαρμοστούν μέτριες αυξήσεις στις τιμές των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, λαμβάνοντας υπόψη και τις αλλαγές που επιβάλλονται στη σύνθεση των εποπτικών κεφαλαίων. Δε διαφωνούν στο σκεπτικό της ενίσχυσης των ιδίων κεφαλαίων με ποιοτικότερα στοιχεία, εκτιμούν όμως ότι η αποδέσμευση από τα ηπιότερα κεφάλαια θα πρέπει να γίνει σε μεγαλύτερες μεταβατικές περιόδους. Την άποψη αυτή υποστηρίζουν περισσότερο οι ευρωπαϊκές και οι ιαπωνικές τράπεζες, οι οποίες κατέχουν περισσότερα τέτοιου είδους κεφάλαια στους ισολογισμούς τους από ότι οι αμερικανικές. Επίσης, υπάρχει προβληματισμός και για την εξαίρεση συγκεκριμένων στοιχείων ισολογισμού από τα κεφάλαια, όπως είναι οι επενδύσεις σε ασφαλιστικές εταιρίες και τα δικαιώματα από εξυπηρέτηση υποθηκών.

Έντονη διαφωνία υπάρχει και στη χρήση του Δείκτη Μόχλευσης, αναφορικά με τη χρησιμότητά του και τον τρόπο εφαρμογής του. Τα γαλλικά πιστωτικά ιδρύματα θεωρούν ότι αποτελεί ένα χρήσιμο εργαλείο, η εφαρμογή του όμως θα πρέπει να είναι στη διακριτική ευχέρεια της κάθε χώρας. Οι αμερικανικές τράπεζες θεωρούν ότι θα πρέπει να είναι υποχρεωτική η εφαρμογή του. Ο δείκτης Καθαρής Σταθερής Χρηματοδότησης, εκτιμάται ότι θα προκαλέσει αλλαγές στον τρόπο χρηματοδότησης των Πιστωτικών Ιδρυμάτων θα είναι ακριβές, ενώ τα οφέλη που θα προκύψουν στην ασφάλεια του συστήματος θα είναι οριακά.

Η ανάγκη για δέσμευση περισσότερων κεφαλαιακών αποθεμάτων, θα οδηγήσει και σε μείωση των *prim* (*bonus*) που απολάμβαναν τα υψηλόβαθμα στελέχη των Πιστωτικών Ιδρυμάτων καθώς τα αναμενόμενα κέρδη θα πρέπει να κρατούνται για την δημιουργία επαρκών αποθεμάτων. Οι εξελίξεις μπορεί να οδηγήσουν και στην αναδιάταξη του προσφερόμενου χαρτοφυλακίου από τα Πιστωτικά Ιδρύματα. Μπορεί δηλαδή να οδηγήσουν στη μείωση ή ακόμα και στην παύση ορισμένων εργασιών, οι οποίες δεν έχουν αποδόσεις ανάλογες με τους πόρους που καταναλώνουν. Τέτοιες δραστηριότητες είναι οι πράξεις συναλλάγματος, οι αγοραπωλησίες εμπορευμάτων (*commodities*), οι αγοραπωλησίες αξιογράφων σταθερού εισοδήματος.

Από την άλλη πλευρά μπορεί να οδηγήσουν στην εισαγωγή νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων. Τα προϊόντα αυτά θα είναι μοντέρνα, καινοτόμα και θα προωθούν την ανάπτυξη λειτουργιών των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Τέτοιου είδους προϊόντα μπορεί να συνδυάζουν καταθετικά και δανειακά γνωρίσματα, όπως πληρωμή τόκων δανείου που θα ορίζεται από τη διαφορά μεταξύ του οφειλόμενου ποσού και των καταθέσεων που διατηρεί

σε μια τράπεζα ένας πελάτης. Ένα άλλο καινοτόμο χρηματοοικονομικό προϊόν είναι και η μεταβολή των λογαριασμών ταμειυτηρίου, όπου ο ιδιοκτήτης θα μπορεί να διενεργεί και άλλες συναλλαγές, χρηματιστηριακές ή επενδυτικές.

Κεφάλαιο 3^ο: Η εκδήλωση της κρίσης στο Χρηματοπιστωτικό Σύστημα της Ευρώπης και της Ελλάδας

Η οικονομική κρίση, η οποία ξεκίνησε από την αγορά στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου στις ΗΠΑ και κλιμακώθηκε μέσα από τη ραγδαία αύξηση των αθετήσεων οικονομικών υποχρεώσεων, οδήγησε σε μια τάση επανεκτίμησης του πιστωτικού κινδύνου στις παγκόσμιες αγορές χρήματος. Συνέπεια του παραπάνω γεγονότος ήταν η διατάραξη της ομαλής λειτουργίας των αγορών αυτών και της ομαλής λειτουργίας των Πιστωτικών Ιδρυμάτων, τα οποία αντλούν τα κεφάλαιά τους από τις αγορές αυτές. Αποτέλεσμα αυτού, μέσα στο 2007 υποβαθμίστηκαν τίτλοι συνδεδεμένοι με στεγαστικά δάνεια προς δανειολήπτες χαμηλής πιστοληπτικής ικανότητας, μοχλευμένες δανειακές δεσμεύσεις και παράγωγα προϊόντα μεταφοράς πιστωτικού κινδύνου.

Η διαδικασία που ξεκίνησε την περίοδο αυτή, σε συνδυασμό με τις υποδείξεις της Επιτροπής της Βασιλείας, οδήγησε στον επανακαθορισμό των πιστώσεων, ο οποίος διαδοχικά επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τα έσοδα των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Παράλληλα έκανε σημαντικά δυσκολότερη τη δυνατότητα άντλησης κεφαλαίων από τη διατραπεζική αγορά, καθώς μειώθηκαν οι πηγές καθαρών εσόδων προερχόμενες κατά βάση από τόκους.

3.1 Επιπτώσεις στο Ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα

Μέχρι το 2007 το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα ήταν ιδιαίτερα εύρωστο και χαρακτηρίζονταν από υψηλά επίπεδα κερδοφορίας γεγονός που θεωρητικά εξασφάλιζε την δυνατότητα αντιμετώπισης πιθανών προβλημάτων. Η έκταση όμως της γενικευμένης κρίσης, η μεγάλη έκθεση σε «τοξικά» χρηματοπιστωτικά προϊόντα και ο επαναπροσδιορισμός των πιστωτικών προτύπων οδήγησαν σε κρίση ρευστότητας, η οποία κλόνισε μακροπρόθεσμα την κερδοφορία του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Την ίδια στιγμή, οι αρνητικές επιπτώσεις πήραν τη μορφή σημαντικής μείωσης των συντελεστών φερεγγυότητας καθώς επίσης και κλονισμού της εμπιστοσύνης προς τα μεγάλα Πιστωτικά Ιδρύματα. Τα σταθμισμένα ως προς τον κίνδυνο στοιχεία του ενεργητικού αυξήθηκαν με ταχύτερο ρυθμό σε σχέση με την επέκταση της κεφαλαιακής βάσης των τραπεζών. Παρόλο το δυσμενές περιβάλλον, η φερεγγυότητα των Πιστωτικών Ιδρυμάτων παρέμεινε σε υψηλά επίπεδα, υπερβαίνοντας με άνεση τις ελάχιστες κεφαλαιακές εποπτικές απαιτήσεις. Οι κίνδυνοι που απειλούσαν το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα αναφέρονταν κυρίως στην περίπτωση δυσμενών εξελίξεων στον πιστωτικό τομέα, με αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των στοιχείων του ενεργητικού και τις δαπάνες απομείωσης της αξίας των χορηγήσεων.

Η τάση αυτή επιδεινώθηκε περαιτέρω το 2008 με σημαντική απομείωση των στοιχείων του ενεργητικού, λόγω αδυναμίας αποπληρωμής των δανείων, γεγονός που με τη σειρά του προκάλεσε σημαντική αύξηση των προβλέψεων για μείωση της αξίας του χαρτοφυλακίου των τραπεζών. Το γεγονός αυτό προκάλεσε τη διστακτικότητα των συμμετεχόντων στις αγορές χρήματος να αναλάβουν οποιοδήποτε κίνδυνο, με αποτέλεσμα να δεχθούν

σημαντικές πιέσεις τα περιουσιακά στοιχεία των τραπεζών. Άμεσο συνεπακόλουθο ήταν η μείωση της ρευστότητας, η οποία προκάλεσε προβληματισμούς για την πιστοληπτική ικανότητα και την κεφαλαιακή επάρκεια ορισμένων Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Η εμπιστοσύνη των επενδυτών και των πιστωτών κλονίστηκε, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος που δυσχέραινε συνεχώς την άντληση κεφαλαίων.

Την απώλεια της εμπιστοσύνης ακολούθησε η έντονη πτώση των τιμών των μετοχών των Πιστωτικών Ιδρυμάτων και η μείωση της πιστοληπτικής διαβάθμισης από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Το ενδεχόμενο πτώχευσης για πολλά Πιστωτικά Ιδρύματα ήταν πλέον ορατό και για το λόγο αυτό κάποια προσέφυγαν σε στήριξη από κρατικές επιχορηγήσεις, κάποια κατέφυγαν σε ενοποιήσεις και συγχωνεύσεις, ενώ κάποια τελικά κήρυξαν πτώχευση.

Στο δυσμενές περιβάλλον που περιγράφηκε παραπάνω, τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα προχώρησαν σε μια σειρά ενεργειών προκειμένου να ενισχυθεί η ρευστότητα του συστήματος, να στηριχθούν τα μεγάλα Πιστωτικά Ιδρύματα, τα οποία αποτελούν πυλώνες της ευρωπαϊκής οικονομίας και να ενισχυθούν οι εποπτικοί μηχανισμοί για την αντιμετώπιση και αποφυγή παρόμοιων απειλών στο μέλλον. Οι ενέργειες αυτές έλαβαν τη μορφή παροχής εγγυήσεων για τις τραπεζικές υποχρεώσεις (εγγύηση καταθέσεων), παροχής κεφαλαιακών ενισχύσεων και ανάπτυξης προγραμμάτων εξυγίανσης του ενεργητικού των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Σε διάστημα ενός έτους (2008-2009) οι χώρες της ευρωζώνης διέθεσαν περίπου 2,4 τρις Ευρώ για τη στήριξη της ευρωπαϊκής αγοράς χρήματος.

3.2 Επιπτώσεις στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της Ελλάδας

Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα, ως μέρος του αντίστοιχου ευρωπαϊκού, δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο από τις διεθνείς εξελίξεις. Η έκταση των συνεπειών και τρόπος εκδήλωσης της κρίσης στη χώρα μας παρουσιάζει ιδιομορφίες, οι οποίες σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τις ιδιαιτερότητες του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

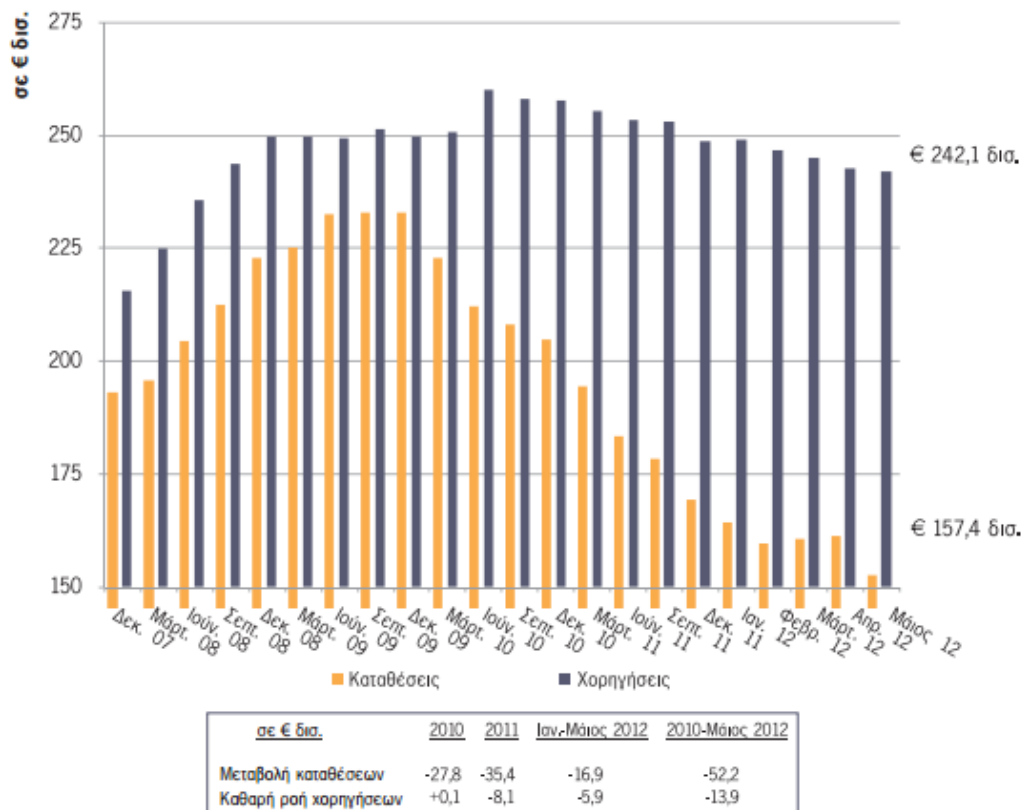
Το πρώτο γνώρισμα της ελληνικής τραπεζικής αγοράς είναι ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης. Την περίοδο εκδήλωσης της κρίσης, δεσπόζουσα θέση κατείχαν η Εθνική και η Εμπορική Τράπεζα, μέσω των οποίων το Δημόσιο μπορούσε να ελέγχει ένα σημαντικό ποσοστό των συνολικών τραπεζικών δραστηριοτήτων. Στις μέρες μας, ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης προκύπτει από την Εθνική, τον Όμιλο Τραπέζης Πειραιώς, την Alpha Bank και τη Eurobank.

Το δεύτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος αποτελεί η δεσπόζουσα θέση των καταθέσεων στο σκέλος του παθητικού. Αντίθετα, τα δάνεια ως ποσοστό του ενεργητικού είναι ιδιαίτερα χαμηλά. Παρά τη σχετικά μεγάλη διαφορά μεταξύ των επιτοκίων χρηματοδότησης και επιτοκίων καταθέσεων, το καθαρό εισόδημα από τόκους ως ποσοστό του ενεργητικού, δεν είναι ιδιαίτερα υψηλό λόγω της σημαντικής θέσης που κατέχουν τα κρατικά χρεόγραφα ως στοιχείο του ενεργητικού και λόγω των υψηλών δεσμεύσεων επί των καταθέσεων. (Χαρδούβελης Γ., 2008)

Ένα ακόμα γνώρισμα του τραπεζικού μας συστήματος είναι τα υψηλά λειτουργικά έξοδα. Το σημαντικότερο μέρος τους αντιπροσωπεύει το υψηλό κόστος εργασίας. Στα υψηλά λειτουργικά έξοδα συμβάλλει επίσης και η

υπερβολική συγκέντρωση υποκαταστημάτων σε μια περιοχή, ιδιαίτερα μετά τις συγχωνεύσεις που πραγματοποιήθηκαν το τρέχον έτος.

Η παγκόσμια χρηματοοικονομική κρίση 2007-2009 και η ιδιαίτερα η κρίση δημόσιου χρέους που έπληξε την ελληνική οικονομία από τα τέλη του 2009 και μετά, είχαν καταλυτικές συνέπειες για το τραπεζικό σύστημα. Στο παρακάτω Διάγραμμα, απεικονίζεται διαχρονικά η εξέλιξη των χορηγήσεων και των καταθέσεων.



Διάγραμμα: Υπόλοιπα χορηγήσεων και καταθέσεων

Στην αρχή της παγκόσμιας χρηματοοικονομικής κρίσης, παρατηρήθηκε μια διόγκωση των καταθέσεων, που σχετιζόταν με τη μαζική εισροή κεφαλαίων από το εξωτερικό στο πλαίσιο αναζήτησης φερέγγυων τραπεζών και υψηλότερων αποδόσεων από τους επενδυτές. Οι ελληνικές τράπεζες, αφενός δεν ήταν εκτεθειμένες σε «τοξικά» ομόλογα, ενώ αφετέρου προσέφεραν υψηλότερα επιτόκια καταθέσεων για να προσελκύσουν ρευστότητα όταν έκλεισαν οι αγορές χρήματος. Στη συνέχεια, από τα μέσα του 2009 και ενώ είχαν ήδη εμφανισθεί σημάδια οικονομικής ανάκαμψης και ομαλοποίησης των χρηματοοικονομικών συνθηκών στο εξωτερικό, οι καταθέσεις αυτές άρχισαν να φεύγουν από τις ελληνικές τράπεζες τη στιγμή που στην Ελλάδα γινόταν όλο και πιο έντονο το δημοσιονομικό πρόβλημα. Οι τάσεις αυτές επιταχύνθηκαν, καθώς άρχισε να εκδηλώνεται η κρίση δημόσιου χρέους στην Ελλάδα και να λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις στις αρχές του 2010. Το ελληνικό Δημόσιο έχασε τελικά την πρόσβαση στις αγορές και η Ελλάδα αναγκάστηκε τον Μάιο του 2010 να ζητήσει διακρατική χρηματοδότηση από τους εταίρους της στην Ευρωζώνη.

Ακολούθησε μια περίοδος όπου η εμπιστοσύνη στις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας άρχισε να αποδυναμώνεται με συνεχείς αναφορές σε διαδικασίες χρεοκοπίας και εξόδου της χώρας από το ευρώ. Το αποτέλεσμα ήταν οι μαζικές αναλήψεις. Παράλληλα, η μεγάλη ύφεση οδήγησε σε μείωση εισοδημάτων και επέτεινε τη μείωση των καταθέσεων. Η μείωση των καταθέσεων από την αρχή του 2010 μέχρι το τέλος Φεβρουαρίου 2012 ανήλθε σε 73,1 δις Ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί σε μεταβολή της τάξης του -25%. Μετά από μια σύντομη διακοπή της αυξητικής τάσης των αναλήψεων με την χορήγηση του δεύτερου Χρηματοδοτικού Πακέτου Στήριξης, οι

καταθέσεις επανήλθαν σε πτωτική τροχιά το Μάιο του 2012, λόγω της ρευστής πολιτικής κατάστασης που προέκυψε από τις διπλές εκλογικές αναμετρήσεις. Την περίοδο αυτή σημειώθηκε διαρροή καταθέσεων ύψους 8,6 δις Ευρώ. Η εικόνα αυτή άρχισε να αντιστρέφεται μετά τις εκλογές του Ιουνίου.

Η μαζική απόσυρση των καταθέσεων οδήγησε τα ελληνικά Πιστωτικά Ιδρύματα να μειώσουν τις χορηγήσεις δανείων, μη έχοντας την απαιτούμενη ρευστότητα για να χρηματοδοτήσουν την οικονομία. Η ανάγκη για ρευστότητα οδήγησε τις τράπεζες σε προσφυγή σε πόρους της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) στη βάση προσφοράς ενεχύρων. Στο τέλος του 2009 το σχετικό άνοιγμα των ελληνικών τραπεζών είχε διαμορφωθεί σε 51 δις Ευρώ. Οι συνεχείς επιθετικές υποβαθμίσεις από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού Δημοσίου, και κατ' επέκταση των ελληνικών τραπεζών, οδήγησε το υπόλοιπο του δανεισμού των ελληνικών τραπεζών από το Ευρωσύστημα (ΕΚΤ και Τράπεζα της Ελλάδος) στο τέλος του Ιουλίου 2012 να ανέλθει σε 124 δις Ευρώ.

Σημειώνεται, τέλος, ότι λόγω της απομείωσης κατά 74% περίπου της αξίας των ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου στο χαρτοφυλάκιο των ελληνικών τραπεζών, στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης του δημόσιου χρέους (PSI plus), οι 4 μεγαλύτερες ιδιωτικές τράπεζες κατέγραψαν ζημιές 28,2 δις Ευρώ το 2011. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δραστική μείωση των κεφαλαίων τους. Για πρώτη φορά τα Core Tier1 κεφάλαια, όπως ορίζονται από την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Εποπτική Αρχή (EBA Core Tier 1), διαμορφώθηκαν σε αρνητικό επίπεδο ύψους -4,6 δις Ευρώ, έναντι 21,5 δις Ευρώ πριν από την απομείωση των ομολόγων λόγω PSI και PSI plus (Μάρτιος 2011).

Όπως προκύπτει, η υιοθέτηση των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων, όπως αυτές ορίζονταν από τη Συνθήκη της Βασιλείας II, δεν επαρκούσε για να καλύψει το δυσβάσταχτο κόστος από το «κούρεμα» των τίτλων του ελληνικού δημοσίου, οι οποίοι αποτελούσαν, μέχρι την εμφάνιση της κρίσης, κεφάλαια χαμηλού κινδύνου. Άλλωστε, αν και οι εποπτικοί δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας υποχώρησαν το 2011 σε σχέση με το 2010, διατηρήθηκαν άνω του ελάχιστου αποδεκτού ορίου. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Σεπτεμβρίου του 2011 ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας και ο Δείκτης Βασικών Κεφαλαίων διαμορφώθηκαν για τις τράπεζες στο 11,7% (13,9% Δεκ. 2010) και 10,7% (12,5% Δεκ. 2010) αντιστοίχως, για τους δε τραπεζικούς ομίλους στο 10,1% (12,3% Δεκ. 2010) και 9,2% (11,2% Δεκ. 2010) αντιστοίχως.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η υπάρχουσα οδηγία για ενίσχυση και αναδιάρθρωση με ποιοτικότερα στοιχεία της κεφαλαιακής βάσης των ελληνικών τραπεζών, σύμφωνα με τις επιταγές της Συνθήκης της Βασιλείας III, καθίσταται δυσχερής. Για την αντιστροφή του κλίματος είναι επιτακτική η ταχεία ολοκλήρωση των προβλεπόμενων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων προσαρμογής. Έτσι, θα αρχίσει να αποκαθίσταται η εμπιστοσύνη στην ελληνική οικονομία, γεγονός που με τη σειρά του θα οδηγήσει στην επιστροφή των καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα και θα αρχίσει να δημιουργείται επενδυτικό ενδιαφέρον, με τις τράπεζες να παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας.

Η επανάκαμψη των καταθέσεων στο τραπεζικό σύστημα, δεδομένης της αυξημένης ρευστότητας, αποτελεί έναν καταλυτικό παράγοντα για την επανεκκίνηση της οικονομίας μέσω της αύξησης των τραπεζικών

χρηματοδοτήσεων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών από μόνη της δεν είναι υποκατάστατο της αποκατάστασης εμπιστοσύνης στην οικονομία, αλλά ούτε και συνώνυμο της αύξησης χορηγήσεων, για την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι τα περιθώρια των ελληνικών τραπεζών για χρήση άλλων μεθόδων ανάκτησης της χρηματοπιστωτικής τους ισορροπίας, όπως η απομόχλευση του ενεργητικού τους, είναι περιορισμένα, καθώς τα δάνεια αποτελούν ένα πολύ υψηλό ποσοστό των στοιχείων του ενεργητικού τους, ενώ παράλληλα αποτελούν και την κύρια μορφή χρηματοδότησης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας. Μια προσπάθεια μείωσης των χορηγούμενων δανείων θα επέτεινε την ύφεση, σε αντίθεση με τις τράπεζες άλλων χωρών που πιθανόν να έχουν πολύ μεγαλύτερο απόθεμα άλλων τύπων ενεργητικού (χρεόγραφα, συμμετοχές). Επίσης, τα μέτρα άμβλυνσης των πιέσεων στη ρευστότητα, όπως η ενεργοποίηση του έκτακτου μηχανισμού ρευστότητας (Emergency Liquidity Assistance) της Τράπεζας της Ελλάδος (ELA) παρέχουν μόνο προσωρινή στήριξη. Συνεπώς, η ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών με πλήρη εξυγίανση του δανειακού τους χαρτοφυλακίου και συσσώρευση επαρκών προβλέψεων, αποτελεί την πιο σταθερή αφετηρία για ανάκτηση της δυναμικής της χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης και ενεργή στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης.

Ζητούμενο πλέον για το 2013 είναι η σταδιακή σταθεροποίηση της πραγματικής οικονομίας, απαραίτητες προϋποθέσεις της οποίας αποτελούν η εξασφάλιση ρευστότητας, η ενίσχυση της παραγωγικής βάσης και η ανάπτυξή της, με τη στήριξη επιχειρήσεων που παρουσιάζουν καινοτόμα σχέδια και προοπτικές εξέλιξης. Επιπρόσθετα, απαιτείται η εκπόνηση σχεδίων και

εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων, που θα συνεισφέρουν στην οικονομική δραστηριότητα, επιτυγχάνοντας επανάκτηση της ανταγωνιστικής θέσεως της χώρας μας, καθώς και της εμπιστοσύνης των διεθνών αγορών προς αυτήν.

Συμπεράσματα

Η εμφάνιση κρίσεων στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, καταδεικνύει ότι θα πρέπει να υπάρχουν κανόνες στις αγορές χρήματος. Η θεσμοθέτηση κανόνων στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές και λειτουργίες αποτελεί πεδίο συζητήσεων και αντιπαραθέσεων για μια μακρά χρονική περίοδο. Η εποπτεία εξασφαλίζει τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος και οι κανόνες που την απαρτίζουν μεταβάλλονται σύμφωνα με τα δεδομένα και τις απαιτήσεις της κάθε εποχής. Ειδικότερα τα τελευταία χρόνια, με την εμφάνιση και τη γιγάντωση της οικονομικής κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο, η εφαρμογή ενός αυστηρότερου ρυθμιστικού πλαισίου κρίνεται αναγκαία για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της κρίσης και την αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον (Καραμούζης Ν., Χαρδούβελη Γ., 2011).

Η πρώτη φορά που προέκυψε η ανάγκη επιβολής κανονισμών στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα πραγματοποιήθηκε το 1988, με το Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια. Η συμβολή του πλαισίου της Βασιλείας I επηρέασε θετικά το διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα σε τομείς που αφορούσαν την επάρκεια των εποπτικών κεφαλαίων και στη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού υπό ίσους όρους. Όπως αποδείχτηκε όμως, από την γιγάντωση των αγορών χρήματος και την πολυπλοκότητά τους, δεν κατάφερε

να διαχειριστεί αποτελεσματικά τους κινδύνους στους οποίους εκτίθενται τα Πιστωτικά Ιδρύματα.

Προκειμένου το εποπτικό πλαίσιο να είναι πάλι σε θέση να διασφαλίζει την σταθερότητα, προκρίθηκαν μια σειρά από καινοτόμες για την εποχή αλλαγές, οι οποίες ενσωματώθηκαν στο Σύμφωνο της Βασιλείας II. Η εποπτεία επικεντρώθηκε σε τρεις βασικούς πυλώνες, οι οποίοι αλληλοσυμπληρώνονταν. Ο πρώτος Πυλώνας αφορούσε στο ελάχιστο όριο των απαιτήσεων και περιείχε με σαφήνεια τις μεθόδους που μπορούν να υιοθετηθούν για τον προσδιορισμό του κινδύνου. Ο δεύτερος Πυλώνας περιλάμβανε τις διαδικασίες της εποπτικής αξιολόγησης, προκρίνοντας τη συνεργασία των εθνικών εποπτικών αρχών, προκειμένου να διασφαλιστεί ο ανταγωνισμός με ίσους όρους μεταξύ των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Ο τρίτος Πυλώνας, εστίαζε στην πειθαρχία των αγορών, ώστε να υπάρχει σαφής και πλήρης ενημέρωση των επενδυτών, προβάλλοντας τη διαφάνεια των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων (Πετράκης Π., 2007).

Η χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε το 2007 στις ΗΠΑ και κορυφώθηκε το 2008, μεταδόθηκε σε ολόκληρο τον κόσμο και επηρέασε κυρίως τις δυτικές ανεπτυγμένες χώρες. Τα αίτια που οδήγησαν στην κρίση είναι πολλά, με κυριότερη το τεράστιο σε μέγεθος δανειακό άνοιγμα που έλαβε χώρα στις ΗΠΑ, με την παράλληλη απόκρυψη των κινδύνων που υπήρχαν πίσω από αυτές τις δανειοδοτήσεις. Η κρίση αυτή ανέδειξε ότι σε συνθήκες απελευθέρωσης των αγορών χρήματος, η ύπαρξη απλώς ενιαίων κανόνων εποπτείας των εθνικών τραπεζικών συστημάτων δεν αποτελεί εγγύηση για την ομαλή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Απαιτείται η περαιτέρω συνεργασία και συντονισμός των εποπτικών αρχών,

έτσι ώστε να υπάρχει μια συλλογική εποπτεία του συστήματος, που να αποτελεί έκφραση συλλογικής πολιτικής επιθυμίας ενίσχυσης των μηχανισμών που θωρακίζουν την ενιαία αγορά χρήματος.

Επιδίωξη αποτελεί το νέο μεταρρυθμιστικό πλαίσιο να αναδειχθεί μέσα από το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας III. Μέσω αυτού επιχειρείται να εισαχθούν νέοι, αλλά και να αναβαθμιστούν οι υφιστάμενοι κανόνες, ώστε να ενισχυθεί η προληπτική εποπτεία των Πιστωτικών Ιδρυμάτων. Ο πρωταρχικός στόχος όλων των κανόνων που θεσμοθετούνται είναι η βελτίωση της ικανότητας του τραπεζικού συστήματος να απορροφά οικονομικές κρίσεις ανεξαρτήτως προέλευσης και να αποτρέπει την εξάπλωσή τους από το χρηματοπιστωτικό τομέα στην πραγματική οικονομία.

Η υλοποίηση του Συμφώνου της Βασιλείας III έχει ήδη ξεκινήσει και πολλές χώρες έχουν ενσωματώσει τις διατάξεις του στο ρυθμιστικό πλαίσιο τους. Μέσα από τις διατάξεις του, προκρίνεται η δημιουργία μια περισσότερο αποτελεσματικής εποπτείας, η μείωση του συστημικού κινδύνου, η μεγαλύτερη προστασία των επενδυτών μέσω της αυξημένης διαφάνειας του συστήματος και η δημιουργία μια καθολικής παγκοσμιοποιημένης αντίδρασης στο ενδεχόμενο μιας νέας κρίσης. Η εφαρμογή του νέου ρυθμιστικού πλαισίου δεν γίνεται όμως χωρίς κόστος. Κόστος που επιβαρύνει τα Πιστωτικά Ιδρύματα στην προσπάθειά τους να εναρμονιστούν στους νέους κανονισμούς. Αναμένεται ότι πολλά Πιστωτικά Ιδρύματα δεν θα είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις αλλαγές αυτές και ως συνέπεια θα αναγκαστούν να σταματήσουν τη δραστηριότητά τους, όπως επίσης και να οδηγηθούν σε συγχωνεύσεις με άλλα Πιστωτικά Ιδρύματα.

Η εφαρμογή του εποπτικού πλαισίου της Βασιλείας III αναμένεται ότι θα συμβάλλει σημαντικά στην αποκλιμάκωση του κινδύνου, μέσω της αύξησης των απαιτούμενων επιπέδων των κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών και της ποιοτικής τους αναβάθμισης. Επιπλέον, θα παρέχει ένα είδος προληπτικής κάλυψης για την καλύτερη αντιμετώπιση των συστημικών κινδύνων. Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα στις μέρες μας βρίσκεται κάτω από τεράστιες πιέσεις λόγω της δημοσιονομικής κρίσης, της χαμηλής και αρνητικής κερδοφορίας, της εκροής κεφαλαίων, της απότομης μείωσης του όγκου των καταθέσεων, της αρνητικής πιστωτικής επέκτασης και της αύξησης των μη βιώσιμων δανείων. Το γεγονός ότι τα Πιστωτικά Ιδρύματα προετοιμάζονται για να πληρούν τα οριζόμενα στο πλαίσιο της Βασιλείας III, αποτελεί αναγκαία αλλά όχι ικανή συνθήκη η οποία εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα, την εύρυθμη λειτουργία και την ασφάλεια του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η ελληνική κρίση, καταδεικνύει ότι οι κεφαλαιακές απαιτήσεις της Βασιλείας III μπορεί να εξακολουθούν να είναι χαμηλές ή ότι η προσέγγιση στάθμισης του κινδύνου μπορεί να αποδειχθεί στο μέλλον ανεπαρκής. Η προώθηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας απαιτεί ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτικής, στο οποίο η Βασιλεία III θα αποτελεί ένα μόνο μέρος. Ένα πλαίσιο το οποίο θα περιλαμβάνει μέτρα για την καλύτερη εποπτεία του τραπεζικού συστήματος, απαλλαγή από τη λανθασμένη άποψη που υπήρχε στο παρελθόν “too big to fail”, διαχωρισμό του ρόλου των τραπεζών (επενδυτικές, εμπορικές) και την εναρμόνιση των κανόνων μεταξύ των διεθνών πιστωτικών ιδρυμάτων.

Βιβλιογραφία

- **Anthony Saunders, Marcia Cornett (2010)**, “Financial Institutions Management: A Risk Management Approach”.
- **Basel Committee on Banking Supervision (January 1996)**, “Amendment to the capital accord to incorporate market risks”.
- **Basel Committee on Banking Supervision (December 2009)**, “Strengthening the resilience of the banking sector”, Consultative Document.
- **Basel Committee on Banking Supervision (August 2010)**, “An assessment of the long-term economic impact of stronger capital and liquidity requirements”.
- **Basel Committee on Banking Supervision (December 2010)**, “Final report on the assessment of the macroeconomic impact of the transition to stronger capital and liquidity requirements”.
- **Basel Committee on Banking Supervision (December 2010)**, “Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems”.
- **Caruana Jaime (2010)**, “Basel III: towards a safer financial system” speech by Mr. Jaime Caruana, General Manager of the Bank for International Settlements, at the 3rd Santander International Banking Conference, Madrid.
- **Elliot, D. (2010)**, “Basel III, the Banks and the Economy” The Brookings Institution, July 23.
- **Pierre E.C. (2011)**, “Implementing Basel III: Challenges, Options & Opportunities”, Moody’s Analytics, September.

- **Tanaka M. (2007)**, “The macroeconomic implications of the new Basel accord”.
- **Vaughan E. (1997)**, “Risk Management”, John Wiley & Sons, New York.
- **Γκόρτσος Χ. (22 Νοεμβρίου 2007)**, Ομιλία σε εκδήλωση του Ελληνικού Ινστιτούτου Εσωτερικών Ελεγκτών με θέμα: «Το νέο εποπτικό πλαίσιο της Βασιλείας II και ο ρόλος των εσωτερικών ελεγκτών».
- **Γκόρτσος Χ. (2007)**, «Υψηλό το κόστος προσαρμογής των Τραπεζών στο νέο καθεστώς Κανόνων της Βασιλείας II», Οικονομική Επιθεώρηση, Τεύχος Ιανουαρίου
- **Ζάκκα Β. (2010)**, «Η Βασιλεία III θέτει τους νέους όρους στην τραπεζική αγορά», Αθήνα, Τράπεζα της Ελλάδος.
- **Θωμαδάκης Σ., Λοΐζος Κ. (2011)**, «Η χρηματοοικονομική ρύθμιση και το κόστος κεφαλαίου των πιστωτικών ιδρυμάτων», Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, Αθήνα.
- **Καραμούζης Ν., Χαρδούβελη Γ. (2011)**, «Από τη Διεθνή Κρίση στην Κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας – Τι μας Επιφυλάσσει το Μέλλον», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα.
- **Πετράκης Π. (2007)**, «Σύμφωνο της Βασιλείας I & II»
- **Προβόπουλος Γ., Καπόπουλος Π. (2001)**, «Η Δυναμική του Χρηματοοικονομικού Συστήματος», Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

- **Ράπανος Β. (2011)**, «Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα».
- **Συριόπουλος Κ. (1999)**, «Διεθνείς κεφαλαιαγορές: Θεωρία και ανάλυση», Ανικούλα, Θεσσαλονίκη.
- **Τασάκος Κ. (2004)**, «Το νέο ρυθμιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια των τραπεζών (Basel II)», Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο.

Ιστοσελίδες:

- Accenture (<http://www.accenture.com>)
- Bank of International Settlements (<http://www.bis.org/bcbs/history.htm>)
- Banker's Review (<http://www.bankersreview.gr/?pid=9&arID=658&la=1>)
- CEPS (<http://www.ceps.eu/book/viable-alternative-basel-iii-prudential-capital-rules>)
- McKinsey & Company (<http://www.mckinsey.com/Search.aspx?q=basel>)
- Moody's Analytics (<http://www.moodyanalytics.com/>)
- The Economist (<http://www.economist.com/node/18654622>)
- Ελληνική Ένωση Τραπεζών (<http://www.hba.gr/>)
- Τράπεζα της Ελλάδος (<http://www.bankofgreece.gr>)